

UTVIKLINGSTREKK I BOKMARKEDET

20. desember 2021

Erik Myhre, ERM Consulting AS

Innhold

Bakgrunn	2
Sammendrag	2
Oppsummering diskusjoner Boklov.....	5
Utviklingstrekk.....	9
Markedsutvikling omsetning av bøker	10
Trender i handelen	13
Prisutvikling	15
Utvikling befolkningens mediebruk.....	16
Bokhandelen i Norge	18
Bibliotek.....	19
Utviklingen i bredde og volum i bokhandelen	21
Sammenstilling salg, strømming, utlån	27
Verdikjeden i norsk bokbransje.....	27
Økonomisk utvikling	29
Strukturelle endringer og oppkjøp	35

Bakgrunn

I forbindelse med regjeringsskiftet høsten 2021 har boklov igjen blitt et aktuelt tema. Bokloven ble mye diskutert og også utformet i 2013, men ble lagt til side i forbindelse med regjeringsskiftet som var den gang. Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen har ønsket en oppdatert analyse av utviklingstrekk i bokmarkedet, sammenstilt som et kunnskapsgrunnlag som kan identifisere faktorer som er vesentlige i arbeidet med en ny boklov.

Kildene som er brukt er offentlig tilgjengelige kilder. Unntaket er at vi har fått tilgang til bokhandlerforeningens salgsstatistikker, som har vært et nyttig materiale for å gjøre samlede analyser av utvikling blant annet av salg og bredde i norsk bokhandel. Vi har hatt god dialog med Forleggerforeningens og Bokhandlerforeningens administrasjon i arbeidet. Vi har ut over dette ikke gjennomført intervjuer eller hentet øvrig informasjon direkte fra bransjeaktører.

Sammendrag

Omsetningsnedgang

Samlet omsetning i den norske bokbransjen har vært nedadgående de siste 10-15 år. Justert for prisstigning er nedgangen betydelig. Dette skaper press på lønnsomheten for aktører i alle deler av bransjen.

Bokhandel trekkes frem som en av veksttaperne i kjedeorganisert faghandel i Virkes handelsrapport (publisert oktober 2021). Bokhandel har hatt en omsetningsnedgang siste 3 år, sammen med bransjer som foto, klær og sko. SSBs verdiindeks viser også at bokhandelen har hatt en nedgang siste tiåret, mens detaljhandelen samlet har vekst.

Det selges færre bøker i norsk bokhandel. I 2020 ble det solgt 8,9 millioner bøker (bokgruppe 3-5, dvs sakprosa, skjønnlitteratur og billigbok), en nedgang fra 11,5 millioner bøker i toppåret 2015.

Norsk-feltet har vekst, mens oversatt går tilbake i bokhandelen. I 2020 ble det solgt 3,9 millioner bøker på norsk, en økning fra 3,2 millioner bøker i 2010. Oversatt utgjorde 2,3 millioner bøker i 2020, en nedgang fra 4,1 millioner bøker i 2010. Billigbøker/pocket (inkluderer både norsk og oversatt) utgjorde 2,7 millioner bøker i 2020, 2,3 millioner i 2010.

Det selges en økt tittelbredde i norsk bokhandel. I 2020 ble det solgt over 50.000 ulike allmennboktitler (bokgruppe 3-5, dvs sakprosa, skjønnlitteratur og billigbok), en økning fra 42.000 ulike titler i 2010.

Prisveksten på bøker har vært på linje med den generelle prisveksten (kpi) det siste 40 årene, det virker å indikere at fastpris ikke har gitt høyere prisvekst på bøker samlet. Samtidig har både «andre kulturtenester» (35%) og brød (24%) steget vesentlig mer enn bøker (10%) i pris de siste 10 årene.

Variierende lønnsomhet

Lønnsomheten i bokbransjen er varierende. 2020 var et ualmennelig godt år resultatmessig for bokbransjen, i likhet med store deler av norsk næringsliv. Alle de fire største selskapene i norsk bokbransje hadde positive resultater, det hadde også 21 av de 22 allmennforlagene med omsetning over 5 MNOK. Går vi tilbake til 2019 hadde 11 av de samme 22 allmennforlagene negative resultater, mens to av de fire største selskapene hadde positive resultater, ett hadde 0-resultat og ett hadde negativt resultat. Også norsk bokhandel hadde et godt år i 2020, etter varierende resultater i årene før.

Digitalt gjennombrudd og generelle samfunnsendringer

Handlemønstrene har endret seg, med vekst i kjøpesentre og sterk kjededannelse i de fleste bransjer. Det samme har skjedd i bokbransjen. Siden 2009 har det blitt 11 % færre fysiske butikker i Norge ifølge Virkes handelsrapport (oktober 2021), det har også vært en nedgang i antall fysiske bokhandlere.

Netthandel har hatt en sterk vekst generelt. Netthandel av bøker vokser også, bokhandelkjedene har utviklet egne digitale løsninger som integrerer butikkhandel og netthandel, mens bøker også selges i rene nett(bok-)handlere.

Medievanene er sterkt endret. Norsk mediebarometer viser at andel av befolkningen som oppgir at de daglig bruker tid på bøker har vært relativt stabilt de siste 30 år. De siste årene har andelen som bruker tid på lydmedier (musikk, podcast etc) vokst kraftig, dette har gitt en ny arena for bøker som også kan lyttes (ikke bare leses), og en stor økning i de abonnementsbaserte strømmetjenestene som gir tilgang til et stort antall backlist-lydbøker for en fast månedlig pris. I 2020 ble det strømmet 6,6 millioner lydbøker i abonnements-tjenestene (Storytel og Fabel).

Digitaliseringen av norsk bokbransje har så langt ikke kommet i form av e-bøker, det er lytting av lydbøker i strømmetjenester som har skapt en betydelig vekst. Dette har egentlig ikke vært drevet av ny teknologi eller nytt innhold, lydbøker i stykksalg har vi hatt lenge, først på kassett/CD og senere på fil for nedlasting. Det var derimot en ny *forretningsmodell* som skapte den store veksten: lydbøker i abonnement (som gir tilgang til et stort antall backlist-lydbøker for en fast månedlig pris).

Vertikal integrasjon og eierstruktur

Titler fra de tre største allmennforlagene Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug utgjorde 54 % av bøkene solgt i norsk bokhandel i 2020, den samme andelen som i 2010.

Tittelbredden som selges i norsk bokhandel fra disse tre forlagene er også stabil, økningen kommer fra andre forlag. Disse tre forlagene har inngått i ulike eierstrukturer med de største allmennbokhandelkjedene gjennom det siste tiåret (Gyldendal eier ARK Bokhandel, Aschehoug eier 49,3% av Norli, Cappelen Damm hadde Tanum bokhandel), uten at dette har gitt økte andeler i bokhandelen.

I 2021 har det vært tre store transaksjoner i norsk bokbransje:

1. Danske Egmont kjøpte ut svenske Bonnier av Cappelen Damm
2. Svenske Bonnier kjøpte på sin side aksjemajoriteten i Strawberry Publishing, som endrer navn til Bonnier Norsk Forlag

3. Danske JP Politiken kjøpte aksjemajoriteten i Kagge forlag (inkl Stenersen)

Etter disse transaksjonene er det trolig riktig å si at vi har gått fra fire til seks store aktører i norsk bokbransje: Gyldendal, Aschehoug, Cappelen Damm (nå eid av Egmont 100 %), Vigmostad & Bjørke, Bonnier og JP Politiken (Kagge/Stenersen).

Fundamentale endringsprosesser

I sum ser vi at det har vært betydelige endringer for norsk bokbransje det siste tiåret. Fremover kan vi forvente at endringene i samfunnet og endringer i medievaner vil fortsette, og at dette også vil skape ytterligere endringer i bokbransjen. Konkurransen har i 2021 i større grad også vist seg å komme utenfra, med de tre nevnte oppkjøpene i norsk bokbransje fra nordiske/internasjonale selskaper. En kraftig internasjonalisering, koblet med de helt gjennomgripende endringene som digitaliseringen forårsaker, er de dominerende trekkene ved utgangen av 2021. Overgangen fra en situasjon der analogt eksemplarsalg var enerådende, til digital tilgjengeliggjøring i tillegg til analogt eksemplarsalg, gir store endringer i medievaner og litteraturkonsum. I løpet av tre-fire år har forholdet mellom antall lyttede bøker og antallet kjøpte papirbøker i bokhandelen blitt nesten 50/50, der summen av disse to størrelsene gir en betydelig økning. Den digitale utviklingen preger i tillegg undervisningsforleggeriet langt sterkere enn allmennfeltet.

Oppsummering diskusjoner Boklov
 På søkeord «boklov» i arkivene til Klassekampen og Aftenposten finner vi antall resultater som vist i figuren til høyre. Bokloven ble viet betydelig plass i spaltene i 2012 og 2013. Et utkast til boklov ble utformet i 2013 av Stoltenberg II-regjeringen. Stortingsvalget 2013 førte til et regjeringsskifte, der Solberg I-regjeringen valgte å legge bokloven til side. Bokavtalen ble dermed videreført, inkludert unntaket fra Konkurranseloven der forlagene gjennom forskrift gis rett til å sette bindende videresalgspris på bøker frem til 1. mai året etter utgivelsen.

KLASSEKAMPEN

2021	17 resultater
2020	17 resultater
2019	6 resultater
2018	6 resultater
2017	13 resultater
2016	4 resultater
2015	5 resultater
2014	17 resultater
2013	82 resultater
2012	74 resultater
2011	19 resultater

Aftenposten

2021	4 resultater
2017	1 resultater
2014	9 resultater
2013	60 resultater
2012	75 resultater
2011	12 resultater

Noen av sakene som var fremme i Klassekampen og Aftenposten i 2012 og 2013 er illustrert i under:

Debut

En lov for litteraturen

Forfatter har forsvaret gjentatt i debatten om bokloven. Men nå er det en lov som skal sikre at bokloven blir en del av den norske kulturlandskapet. En lov som skal sikre at bokloven blir en del av den norske kulturlandskapet.

Debut

Fikk alt de ønsket

Bygger boklov på vakkende tallgrunnlag

Kulturdepartementet. De tre store har 75 prosent av markedet. Bokhandelsforeningen. De tre store har 73 prosent av markedet.

Debut

Går for fastpris for alle

Klassekampen har gjort en gjennomgang av de sentrale spørsmålene rundt bokloven.

I tabellen under har vi forsøkt å oppsummere de sentrale elementene i bokloven, og hvilke diskusjoner som ble ført i 2012/2013. I tillegg har vi lagt til en kolonne som kort kommenterer diskusjonene i 2021:

Element	2013 (Kilde: Bokloven, mediaklipp)	2021
Fastpris	Var inkludert i loven, frem til 1. mai påfølgende år. Ny fastprisperiode ved ny utgave. Diskusjoner for og mot fastpris	Lengde og innretning på fastprisperioden diskuteres. For og mot fastpris virker å være en avklart/ikke så «het» diskusjon.
Skafe- og leveringsplikt	Var inkludert i loven. En forskrift skulle fastsette nærmere bestemmelser om gjennomføringen.	I 2017 ble et tillegg til bokavtalen tatt inn om skaffe- og leveringsplikt i digitale formater. Formuleringen har skapt den noe merkelige diskusjonen om en abonnementsløsning der en kunde får tilgang mange backlist-bøker for en fast månedspris, skal måtte inneholde absolutt alle lydbøker som finnes. For eksemplarsalg av fysiske bøker: ukontroversielt
Litteraturabonnement	Var inkludert i loven. Identiske vilkår til alle forhandlere som tegner samme type abonnement. En forskrift skulle fastsette nærmere bestemmelser om litteraturabonnementene	Lite kontroversielt.
Frakt og leveringsbetingelser	Var nevnt i loven. En forskrift skulle fastsette nærmere bestemmelser	Bokavtalen inneholder et vedlegg omkring frakt- og leveringsbetingelser som ikke har blitt revidert på lengre tid.
Handelsbetingelser	Var til dels inkludert i loven. Avtaler kunne ikke fastsette særlige vilkår basert på eierskap mellom partene	Særlige vilkår basert på eierskap er ukontroversielt

	Rabatt-tak var inkludert i loven, maks 50 % for bøker i fastprisperiode.	Et eventuelt rabatt-tak og virkninger det kan ha, diskuteres
Nemnd	Var inkludert i loven. Rådgivende nemnd, en forskrift skulle fastsette nærmere bestemmelser	

Fastpris, eller bindende videresalgpris til sluttkunde, er utførlig behandlet og diskutert andre steder, vi går ikke nærmere inn i den diskusjonen her. Bokavtalen vi har i dag gjelder kun aktørene som er del av bokavtalen, altså medlemmer i hhv Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen, mens en boklov vil gjelde alle aktører. Det er lengde, innretning og omfatning av fastprisen som nå diskuteres.

Handelsbetingelser var behandlet i utkast til boklov i 2013. Avtaler kunne ikke fastsette særlige vilkår basert på eierskap mellom partene. Videre var et rabatt-tak inkludert i utkast til boklov i 2013, det virker nyttig å vurdere om dette er et presist tiltak for formålet som er ønsket, og om det er andre konsekvenser et eventuelt rabatt-tak kan ha.

Skaffe- og leveringsplikt var inkludert i bokloven i 2013. Det var der beskrevet i tråd med daværende bokavtale, altså at en forhandler som har formidling av litteratur som sin kjernevirksomhet, plikter å skaffe bøker som lagerføres av en leverandør (skaffeplikt). Og videre at leverandøren plikter å levere til forhandler bøker som leverandøren lagerfører (leveringsplikten).

For eksemplarsalg virker skaffe- og leveringsplikten da som nå å være ukontroversiell, og ha bred støtte.

Digitale formater har blitt mye diskutert i bransjen etter 2013, og hvordan disse skal behandles blant annet knyttet til skaffe- og leveringsplikten. I 2017 ble et tillegg til bokavtalen tatt inn om skaffe- og leveringsplikt i digitale formater:

TILLEGGSPROTOKOLL TIL BOKAVTALEN AV 1.1.2017 – STRØMME- OG ABONNEMENTSTJENESTER, DIGITALE PRODUKTER

Følgende protokoll er vedtatt av Bokhandlerforeningen og Den norske Forleggerforening:

Partene er enige om at Strømme- og abonnements tjenester for digitale produkter skal omfattes av Bokavtalen § 3.1's bestemmelse om Skaffeplikt og leveringsplikt, forutsatt at rettighetshaver/ forfatter har gitt tilsagn til at utgivelsen utkommer i den versjonen som etterspørres og at den enkelte leverandør og forhandler er enige om betingelsene. Leverandør kan kreve dokumentasjon av forhandlerens system for lagring og rapportering av kjøp og lesing i tjenesten. Hvis leverandøren er usikker på forhandlers system for rapportering, kan leverandør kreve spesifikasjon. Fra forhandler har levert tilfredsstillende dokumentasjon kan leverandør kreve en testperiode for et begrenset antall bøker som omfatter en rapporteringssyklus (minimum 1 måned, maksimalt 3 måneder). Innen testperiodens utløp har forhandler adgang til å rette forhold som leverandør krever rettet. Skaffe- og leveringsplikten gjelder innenfor de bokgrupper tjenesten omfatter.

Strømme- og abonnements tjenester for digitale produkter omfattes ikke av Bokavtalens § 3.2, 4.1, siste ledd og 4.2.

Vedtatt 11.12.17

Formuleringen har skapt den noe merkverdige diskusjonen om enhver abonnements tjeneste for lydbøker som etableres, der en kunde får tilgang til et stort utvalg backlist-bøker for en fast månedspris, skal inneholde absolutt alle lydbøker som finnes. Hva dette videre innebærer og hvorfor denne diskusjonen har kommet opp skal vi ikke forsøke å beskrive her. Men det virker formålstjenlig at tematikken behandles og avklares i forbindelse med en ny boklov.

Litteraturabonnement var beskrevet i bokloven av 2013, mens det mer detaljerte innholdet i litteraturabonnementene ble henvist til en forskrift. I bokavtalen finner vi følgende formulering:

“ Partene i Bokavtalen skal til enhver tid ha en kollektiv abonnementsordning der forhandlere som tegner seg for å motta et gitt tittelutvalg tilbys førsteeksemplar til fast rabatt samt en fast sortimentsrabatt. Litteraturabonnementene skal være utformet slik at de sikrer størst mulig spredning av litteratur.

Mens de ulike abonnementene er detaljert beskrevet blant annet på Forleggerforeningens hjemmesider:

- Sortimentsrabatt
- Grunnabonnement (G)
- Allmennabonnement (A)
- Kulturabonnement (K)
- Breddeabonnement (B)
- Fagbokabonnement (F)

(<https://forleggerforeningen.no/litteraturabonnementene/>)

Det virker som litteraturabonnementene har bred oppslutning.

Frakt- og leveringsbetingelser var nevnt i bokloven, der en forskrift skulle fastsette felles standardbetingelser for betaling, frakt og levering ved bokomsetning. Bokavtalen har et eget vedlegg som omhandler frakt- og leveringsbetingelser. Dette vedlegget er laget for lang tid siden, det virker fornuftig å gjøre oppdaterte vurderinger av om denne type vedlegg/detaljerte beskrivelser best legger til rette for innovasjon og en mest mulig effektiv bokdistribusjon i dag og fremover.

Nemnd var inkludert i loven, nemnden skulle være rådgivende, mens en forskrift skulle fastsette nærmere bestemmelser om saksbehandling og sammensetning av nemnden.

Utviklingstrekk

I 2002 utgav Telemarksforskning rapporten “Norsk bokbransje ved tusenårsskiftet” på oppdrag fra Norsk kulturråd. I denne rapporten oppsummeres en del sentrale utviklingstrekk. Utviklingstrekkene som diskuteres i norsk bokbransje i dag virker å være bemerkelsesverdig like de som ble diskutert for 20 år siden:

Utviklingstrekk (2002)	Hva har skjedd? Aktualitet i 2021?
Det har skjedd en maktkonsentrasjon i bokbransjen de siste tiårene	Er fremdeles et aktuelt tema, med noen interessante utviklingstrekk, blant annet preget tre oppkjøp fra nordiske/internasjonale aktører bokbransjen i 2021
Bransjeavtalen for bokomsetning er kontroversiell	Er fremdeles et aktuelt tema, nå med boklov (som i 2012/2013).
Bøker er direkte og indirekte betydelig subsidiert	Blant annet momsfristak for bøker og innkjøpsordning for skjønnlitteratur. I tillegg momsfristak for e-bøker fra 1. juli 2019
Det er blitt økt konkurranse om boklesernes tid og oppmerksomhet	Er fremdeles et aktuelt tema. I tillegg til boklesing har boklytting kommet til de siste årene
Over tid har det oppstått et nærmere samspill mellom bøker og andre mediaprodukter.	I 2002 var det kun <i>lesing</i> av bøker. I 2021 er <i>lytting</i> av bøker en betydelig del av konsumet, i en konkurranseflate med helt andre medieprodukter.
Ny teknologi har potensiale i seg til å skape store omkalfatringer for bokbransjen	E-bokteknologien tok aldri av i Norge. Stykksalg av lydbok var et heller marginalt fenomen. Det var en <i>ny forretningsmodell</i> som skapte store endringer: lydbøker i abonnement der kunden får tilgang til et stort utvalg av backlist-lydbøker til en fast månedlig pris. I tillegg: vekst i netthandel gir store endringer i handelen
Det norske samfunnet er i ferd med å bli internasjonalisert og anglisert	Et interessant utviklingstrekk vi ser på i materialet her er den sterke veksten som norsk-feltet har hatt det siste tiåret
Det er sterke sentraliseringstendenser i det norske samfunnet	Fremdeles er aktuelt utviklingstrekk i det norske samfunnet

Maktkonsentrasjon i bokbransjen var det første utviklingstrekket som ble trukket frem i 2002. I 2021 er dette fremdeles et aktuelt tema, men med en litt uventet vri: etter de tre store transaksjonene i norsk bokbransje i 2021 er det nå trolig riktig å si at vi ikke lenger har fire, men seks sterke aktører i norsk bokbransje: Gyldendal, Cappelen Damm (nå heleid av Egmont), Aschehoug, Vigmostad & Bjørke, Bonnier Norsk Forlag (etter kjøpet av Strawberry) og Kagge (nå eid av danske JP Politiken). Maktkonsentrasjon har vært og er et aktuelt tema blant annet knyttet til eierskap i bokhandelen, strømmetjenester, distribusjon og forlag. Vi har i dette materialet sett på effekter på salg og tittelbredde i bokhandelen.

Overordnet er det riktig å si at alle aspektene som ble påpekt i rapporten fra 2002 for øvrig, trolig fremdeles er relevante i dag. Punktet omkring ny teknologi som ble nevnt i 2002 er

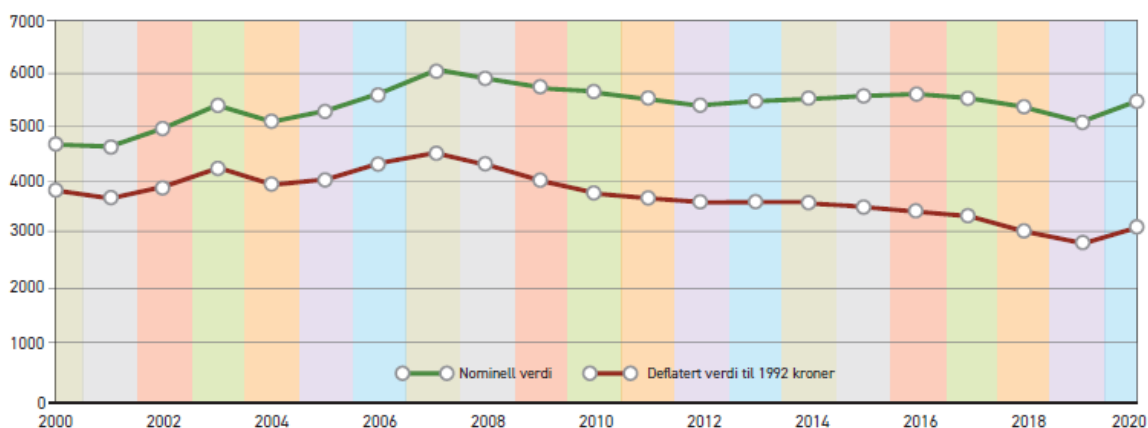
interessant, utviklingen tok en annen retning enn ventet: E-bokteknologien tok aldri av i Norge. Stykksalg av lydbok var et heller marginalt fenomen. Det var en ny forretningsmodell som skapte store endringer: lydbøker i abonnement der kunden får tilgang til et stort utvalg av backlist-lydbøker til en fast månedlig pris.

Markedsutvikling omsetning av bøker

Markedsutviklingen samlet er vist i figuren under (kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, beregning av totalmarkedet inkludert alle aktører)

Omsetningsutvikling 2000 – 2020. Tallene er basert på omsetning av bøker i bokgruppene 1- 9.

Omsetning i nominelle millioner kroner (beregnete utsalgspriser).

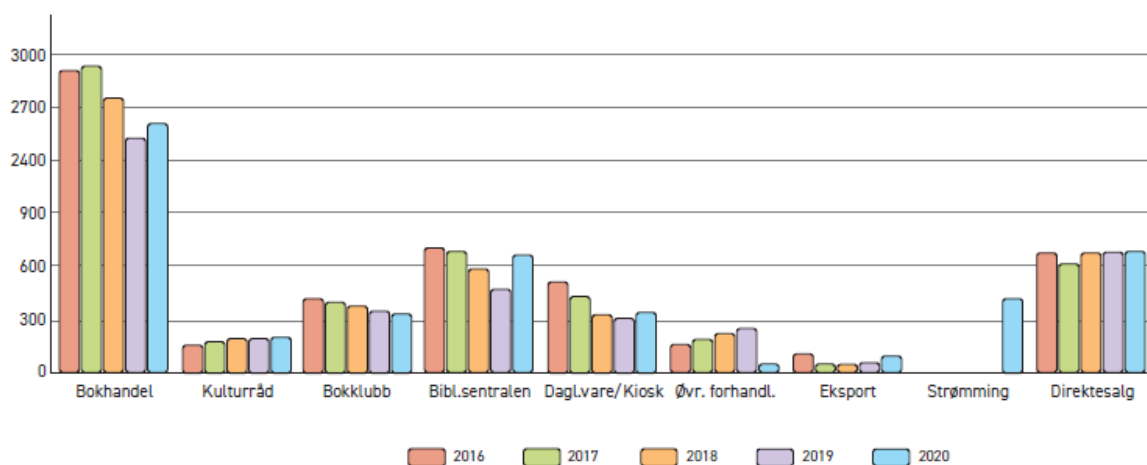
Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk 2020, beregning av totalmarkedet (inkludert ikke-medlemsforlag)

Samlet har omsetningen i norsk bokbransje gått ned siden toppåret i 2007. Dette skaper utfordringer for alle aktørene i bransjen. Justert for prisstigning er nedgangen enda sterkere.

Totalmarkedet etter salgskanaler siste 5 år er vist under:

Totalmarkedet etter salgskanaler

I millioner kroner

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk 2020, beregning av totalmarkedet (nominelle verdier, inkludert ikke-medlemsforlag)

Bokhandel og dagligvare/kiosk har betydelig omsetningsnedgang siste 5 år, mens bokklubb har fortsatt nedadgående trend. Noen under halvparten av alt salg i totalmarkedet går gjennom bokhandelen.

Totalmarkedet er i figuren under delt inn i 3 delmarkeder, skolebok, fagbok og allmenntil markedet:

Totalmarkedet etter delmarkeder:	Estimert utsalgsverdi i millioner kr						Endring
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Skolebokmarkedet (bokgr 1 og digitale læremidler)	1 041	1 019	970	846	725	951	31,2 %
Fagbokmarkedet (bokgr 2 og digitale forlagsprodukter)	903	918	975	953	938	1 080	15,1 %
Allmenntil markedet (bokgr 3-9 og digitale produkter)	3 660	3 675	3 555	3 357	3 287	3 375	2,7 %
TOTALT	5 604	5 612	5 500	5156	4950	5406	9,2 %

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk 2020, beregning av totalmarkedet (nominelle verdier, inkludert ikke-medlemsforlag)

Allmenntil markedet har gått ned i perioden fra 2015 til 2020, mens skolebok har gått ned frem mot fagboken, etterfulgt av en vekst i 2020. Fagbok har vokst.

Skole- og fagbokmarkedet (inkludert profesjon/bedriftsmarkedet) er markeder som domineres av store forlag. Tabellen under viser markedsandelene (kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, kun medlemsforlag):

Samletabell for skole- og fagbokmarkedet inkludert digitale produkter¹

Tall i 1000 kr.

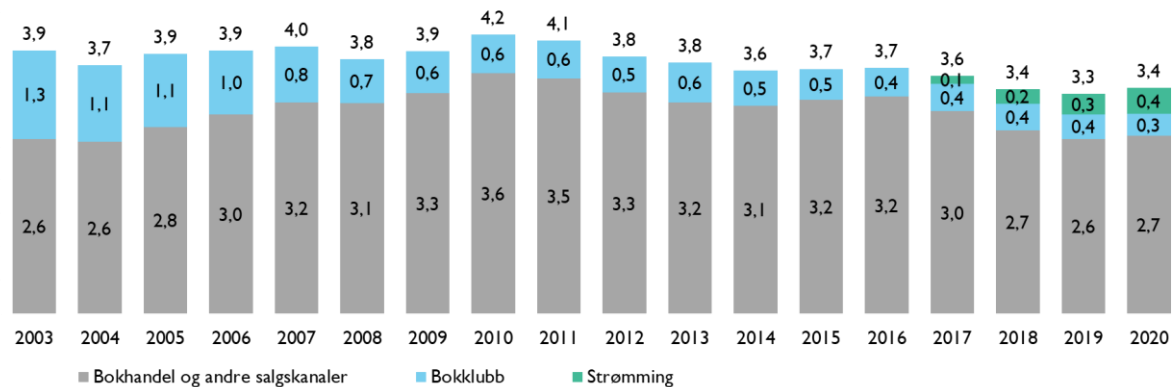
Markedsandeler skole- og fagbokmarkedet ²	2018		2019		2020	
	Forlags-omsetning	Andel i %	Forlags-omsetning	Andel i %	Forlags-omsetning	Andel i %
Gyldendal Norsk Forlag AS	458 282	44,7 %	438 152	46,2 %	520 104	44,3 %
Cappelen Damm AS	264 721	25,8 %	241 483	25,5 %	317 601	27,0 %
H. Aschehoug & co (W. Nygaard) AS	140 370	13,7 %	121 258	12,8 %	165 814	14,1 %
Universitetsforlaget AS	102 994	10,0 %	99 493	10,5 %	130 996	11,1 %
TV2 Skole AS		0,0 %	6 400	0,7 %	15 004	1,3 %
Bibelselskapet Verbum	13 914	1,4 %	9 299	1,0 %	7 923	0,7 %
Kunnskapsforlaget	20 774	2,0 %	12 920	1,4 %		0,0 %
Andre forlag	24 547	2,4 %	48 035	5,1 %	40 409	1,5 %
SUM	1 025 601	100,0 %	948 421	100,0 %	1 174 925	100,0 %

² Inkluderer bokgruppene 1, 2, 8.0, 8.2, 8.9

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk 2020, kun medlemsforlag. Universitetsforlaget er eid av Aschehoug

I tillegg til forlagene i tabellen over er Vigmostad & Bjørke en stor aktør (ikke medlem i Forleggerforeningen). Skole- og fagbokmarkedet kjennetegnes av å være markeder som virker å kreve en forlagsstørrelse for å tilby læremidler som er dekkende og attraktive i markedet. Vi har i det videre i dette materialet dermed valgt å ikke gå videre inn i skole- og fagbokmarkedet, men i all hovedsak konsentrert oss om utviklingstrekkene i allmenntil markedet. Det kan være nyttig å bemerke at når vi ser på de største selskapene i norsk bokbransje er størrelsen og veksten de har i stor grad påvirket av skole- og fagbokmarkedet. Allmenntil markedets virksomhet utgjør gjerne en forholdsvis mindre andel av den samlede virksomheten til disse selskapene.

Figuren under viser omsetningen i allmenmarkedet fra 2003 – 2020 i milliarder kroner, kilde er Forleggerforeningens beregnede tall for hele allmenmarkedet. Videre er allmenmarkedet i figuren under fordelt mellom bokklubb, strømming og bokhandel/andre salgskanaler.

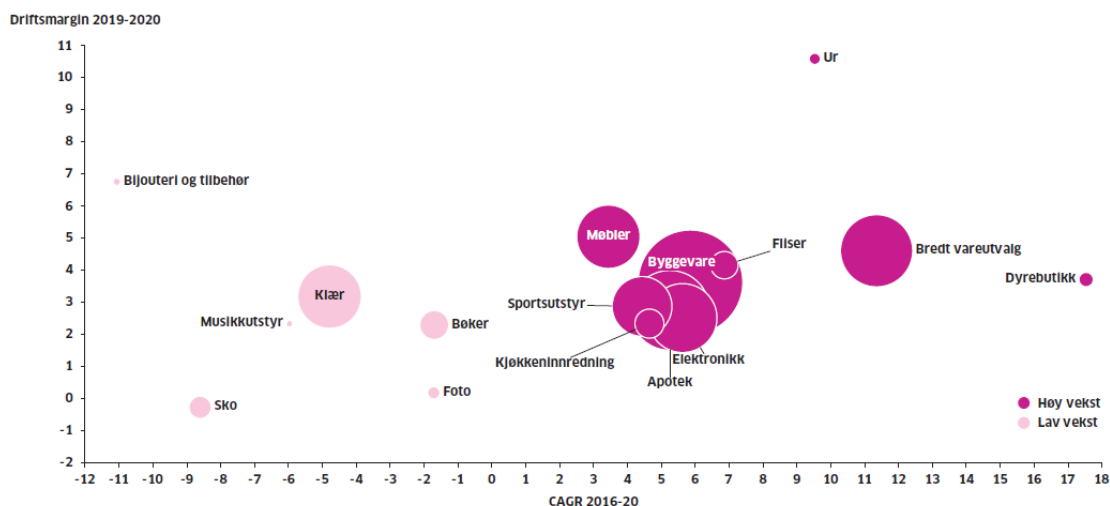
Tall i milliarder. Kilde: Bransjestatistikken, beregnede utsalgspriser, nominelle verdier. Strømmeinntektene for 2017-2019 er kalkulert med følgende metodikk: I 2020 er strømming oppgitt til 388 MNOK i inntekter, 6,6 millioner strømminger. Det gir en snitt-inntekt per strømming på 59,-. Antall strømminger er rapportert for 2017-2019 i bransjestatistikken, og multiplisert med 59,- for å kalkulere en inntekt

Allmenmarkedet hadde vekst frem til 2010, så en nedgang frem til 2019, relativt stabilt siste 3 år. Omsetningen har blitt redusert med nesten 1 milliard kroner fra 2010 til 2019. Bokklubbene var store i 2003, og har gått ned i hele perioden. Bokhandel og alle andre salgskanaler (inkluderer massemarked, salg til bibliotek, direktesalg og øvrige forhandlere) hadde en vekst frem til 2010, så en nedgang, relativt stabilt siste 3 år. Strømming, det vil si tjenester som Storytel og Fabel som tilbyr tilgang til et stort utvalg lydbøker til en fast månedlig pris, har kommet til de siste årene.

Trender i handelen

I følge Virkes handelsrapport (oktober 2021) var handel av bøker blant bransjetaperne i kjedeorganisert faghandel:

Vekstvinnere og tapere blant bransjer i kjedeorganisert faghandel etter CAGR 2016-20 (gjennomsnittlig årlig vekst) og driftsmargin 2020

Kilde: Handelsrapporten Virke, publisert oktober 2021

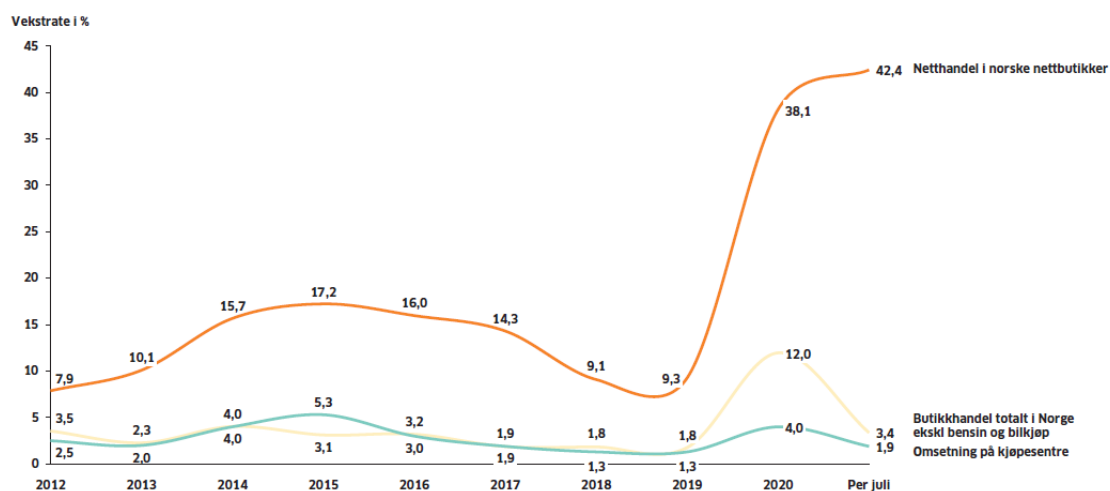
Grafen viser gjennomsnittlig årlig omsetningsvekst (CAGR) på den horisontale aksene, og driftsmargin på den vertikale aksene. Boblestørrelsen er omsetningsstørrelsen på bransjen.

Handel med bøker har en årlig omsetningsnedgang på 1,5 % i 2016-2020, andre bransjer med nedgang er foto, klær og sko. I en intern bokbransjediskusjon er det nyttig å ha med seg hvordan bokhandelen utvikler seg i konkurranse med, og sett opp mot, andre bransjer.

I følge Virkes handelsrapport (oktober 2021) var veksten i netthandel 14-17% per år frem til 2017. I 2018-2019 gikk den årlige veksten i netthandel ned til i underkant av 10 %:

Veksten i netthandel og butikkhandel fortsetter i 2021

Vekstrate fra samme periode året før for netthandel, butikkhandel totalt og kjøpesentre

Figur 2.2. - Kilder: SSB og Virke Analyse (2021).

Kilde: Handelsrapporten Virke, publisert oktober 2021

Korona har gitt en sterk vekst i netthandel, med rundt 40 % både i 2020 og per juli 2021.

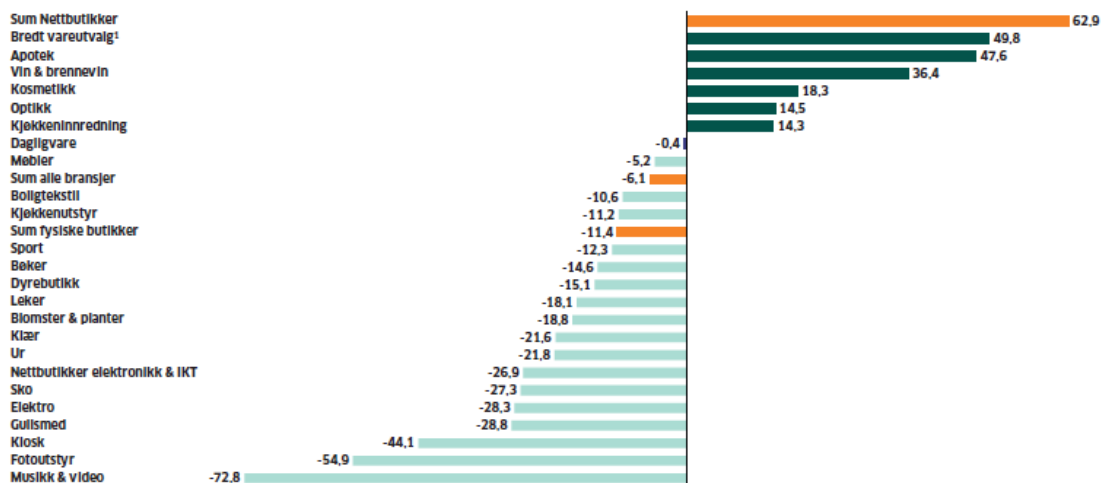
Vekst butikkhandel totalt i Norge var 1,8 % per år i årene før korona (2018-2019).

Kjøpesenterveksten var kun 1,3 %. Også her har korona gitt en vekst i 2020, men svakere per juli 2021.

For bokhandelen er både kjøpesenterveksten, butikkhandel totalt og netthandelsveksten relevant. Mange bokhandlere er plassert i kjøpesentre, når trafikken/veksten for kjøpesentrene er svak, påvirker dette også bokhandelen. Også folks generelle bruk av netthandel påvirker bokhandelen. Et åpent spørsmål for norsk handel, og norsk bokhandel, er hvordan veksten i netthandel og butikkhandel vil bli etter korona.

Antall butikker har gått ned i de fleste bransjer siste 10 år ifølge Virkes handelsrapport:

Vekst i antall bedrifter/butikker (i %) per bransje 2009-19

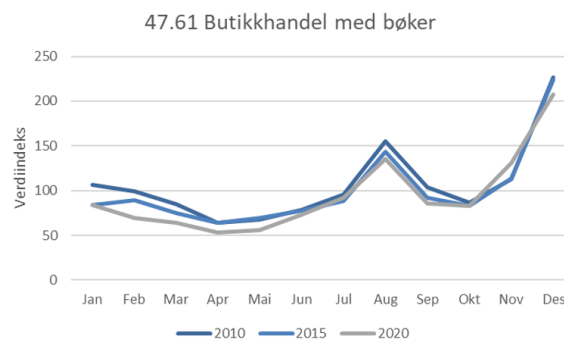
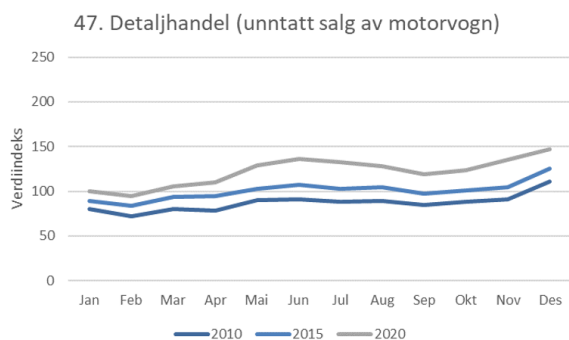

Figur 4.2. Kilde: SSB, Virke Analyse (2021). 1.Jula og Biltema er ikke inkludert siden de ligger i næringskode Byggevare.

Kilde: Handelsrapporten Virke, publisert oktober 2021

Totalt har det blitt 11,4 % færre fysiske butikker i Norge siste 10 år, og 62,9 % flere nettbutikker. Handel med bøker har ifølge Virke en nedgang på 14,6%, det kan ha med bransjeutviklingen å gjøre, men også dersom det var en viss overetablering av bokhandlere tilbake i 2009.

Ifølge SSBs Varehandelsindeks 2010–2020 har detaljhandel samlet vekst, mens butikkhandel med bøker har nedgang. SSBs varehandelsindeks viser hvordan omsetningen i ulike bransjer endres over et visst tidsrom. Indeksene tar utgangspunkt i et basisår, 2015:

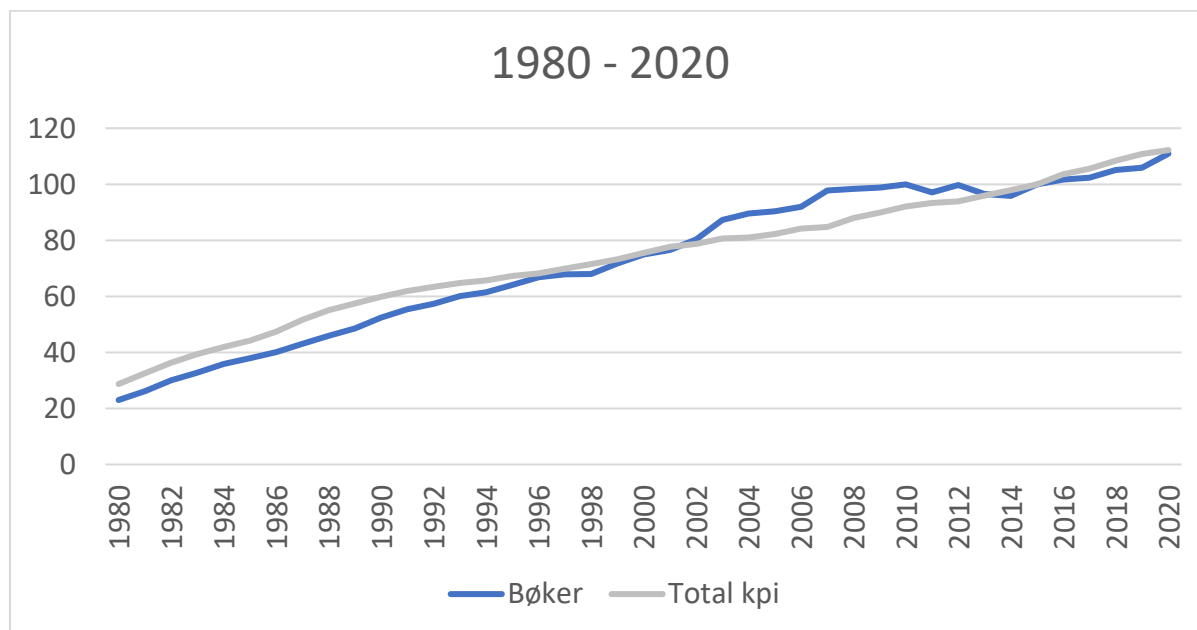
Kilde: SSB

For detaljhandel samlet (unntatt salg av motorvogn) viser figuren over til venstre en vekst fra 2010 til 2015, og en videre vekst fra 2015 til 2020. Samlet er veksten fra 2010 til 2020 på om lag 40 %.

For butikkhandel med bøker viser figuren over til høyre ingen vekst. Tvert om har butikkhandel med bøker en nedgang fra 2010 til 2020 på om lag 10 %. Grafene viser også sesongsvingningene, som er svært sterke for butikkhandel med bøker, med høyt salg i august (skolestart) og november/desember (jul). Salget i desember i bokhandel er ca 4x høyere enn i de laveste månedene (april/mai), mens tilsvarende forholdstall for detaljhandel samlet er om lag 1,5x. Dette er jo slik på grunn av bokhandelens sterke posisjon som (jule-) gavehandel, men gir også bokhandelen særlige lønnsomhetsutfordringer, der kostnadene i mange av årets måneder er høyere enn inntektene, og julehandelen utgjør det aller meste av årets samlede lønnsomhet.

Prisutvikling

Prisvekst på bøker har i stor grad fulgt samlet KPI:

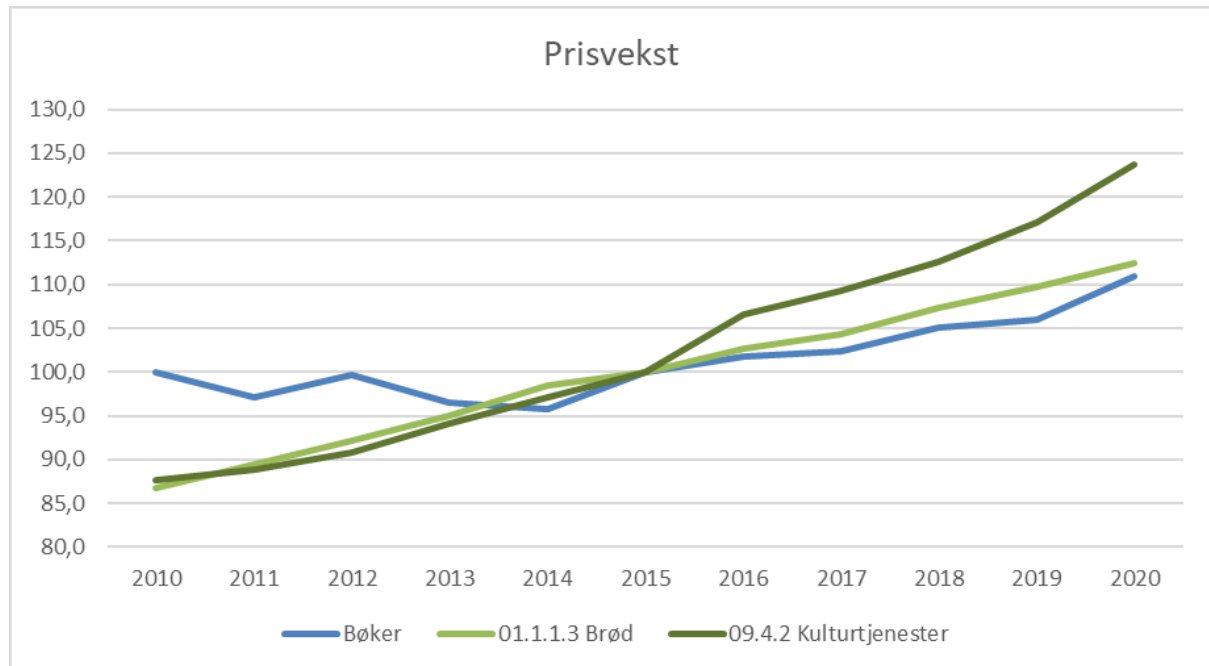

Kilde: SSB. Konsumprisindeksen, totalindeks og undergruppe 09.5.1 Bøker

De siste 40 år er prisveksten på bøker svært nær samlet kpi. Det var noe sterkere prisvekst på bøker fra 2002 – 2007, etterfulgt av tilnærmet ingen prisvekst i perioden 2008 – 2014.

Årsakene til de årlige variasjonene kan være tilfeldige, sett over tid har prisveksten på bøker i stor grad fulgt samlet kpi. Om fastpris skulle forventes å gi en høyere prisvekst på bøker enn den generelle prisveksten gjenspeiles ikke det i disse tallene.

Bøker har hatt en lavere prisvekst enn kulturtjenester og brød i perioden 2010 – 2020:

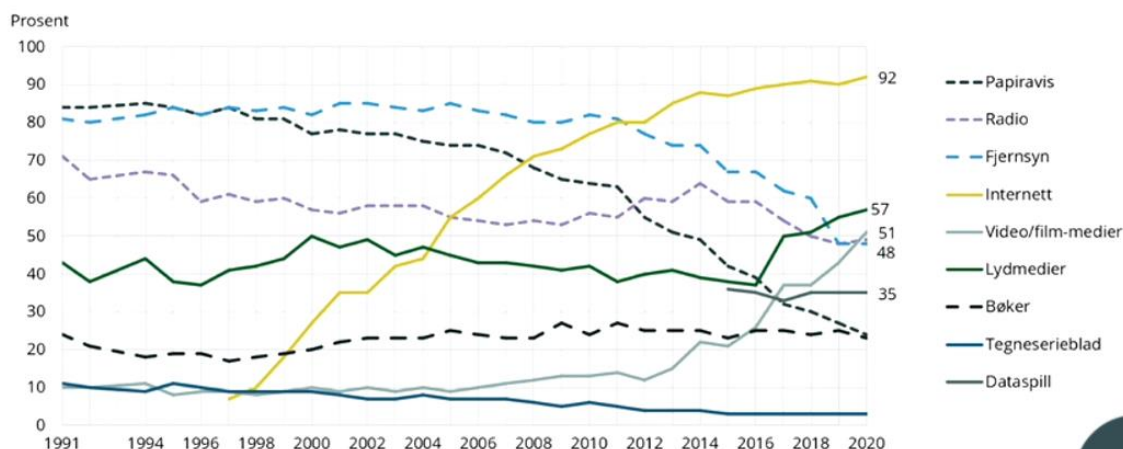
Kilde: SSB. Undergruppe 09.5.1 Bøker, 01.1.1.3 Brød, 09.4.2 Kulturtjenester

Bøker hadde en prisvekst på om lag 10 % fra 2010 – 2020, mens kulturtjenester i samme periode hadde en prisvekst på 35 %, og brød en prisvekst på 25 %.

Utvikling befolkningens mediebruk

Norsk mediebarometer viser andel av befolkningen som har brukt ulike medier en gjennomsnittsdag:

Andel av befolkningen som har brukt ulike medier en gjennomsnittsdag

Kilde: Norsk mediebarometer, SSB

Som vi kjenner godt til har papiravis og fjernsyn over tid en betydelig nedgang, mens særlig internett og video/film-medier har en stor økning.

Bøker er relativt stabilt de siste 30 årene. Det er om lag 20% - 25% av befolkningen som har brukt mediet «bøker» en gjennomsnittsdag i de 30 årene undersøkelsen dekker. Dette er jo på ett vis overraskende, at ikke nedgangen for eksempel i papiravis og den sterke økningen i internett og video/film/lydmedier har hatt større utslag for hvor mange som fortsatt bruker bøker på en gjennomsnittsdag.

Lydmedier og video/film-medier har en betydelig økning siste 5 år. Dette er en endring i samfunnet og i folks måte å bruke tiden sin på, og konsumere innhold på. Boken, det vil si lydboken i strømmetjenester, har dermed fått en ny flate der innholdet faktisk konkurrerer om folks tid og oppmerksomhet. Men det lyttes, det leses ikke. Konkurranseflaten er dermed musikk, podcast, og for så vidt film/serier etc, og foregår i stor grad på smart-telefonen. Det inkluderer også situasjoner der lesing av bok ikke er mulig eller ønsket (for eksempel bilkjøring, trening og så videre). Dette minner oss om det opplagte: en bok kan både leses og lyttes til. I motsetning til for eksempel musikk, som kun kan lyttes til. Dette er en iboende egenskap ved litteraturen, som nå synliggjøres og selges på nye måter som følge av den digitale omveltningen.

Bokhandelen i Norge

Bokhandlerforeningens medlemsstatistikk viser utviklingen i antall bokhandler i Norge:

Antall medlemmer	2012	2021	Endring
Norli/Libris	164	183	19
ARK	107	152	45
Tanum	14	1	-13
Notabene	139	0	-139
Fri bokhandel	100	55	-41
Kjedefri	34	38	4
Studentbutikker	45	44	-1
SUM	603	473	-130

Kilde: Bokhandlerforeningens medlemsstatistikk. 2021 oppdateres løpende, endelige tall for 2021 vil trolig være noe høyere

Samlet er antall bokhandler redusert fra om lag 600 i 2012, til noe under 500 i 2021.

Norli og ARK har til sammen om lag 335 butikker i 2021. Det er en vekst på vel 60 butikker siden 2012. Veksten kommer hovedsakelig fra oppkjøpte butikker fra Notabene og Tanum. Norli og ARK utgjør dermed om lag to tredjedeler av antall bokhandlere.

Tanum hadde 14 butikker i 2012, i 2021 er butikkene overtatt av Norli eller ARK, også netthandelen tanum.no er lagt ned i løpet av 2021 (var inkludert i tabellen over).

Notabene hadde 139 butikker i 2012, ingen i 2021. Notabene var særlig innovative på andre varer enn bøker. For høye kostnader i forhold til inntekter førte til (flere) konkurser. De drivverdige beliggenhetene ble i stor grad overtatt og videreført av enten ARK eller Norli.

Boklageret hadde 23 butikker på sitt høyeste i 2016, ingen i 2012 eller i 2021 (med et lite forbehold: det virker som det kan oppstå enkelte butikker på pop-up-lokasjoner med Boklageret-skilt, dette virker å være midlertidige utsalg). Boklageret hadde en forretningsmodell som var basert på bestselgere, lavpris og pallesalg. For høye kostnader i forhold til inntekter førte til konkurs.

Fri bokhandel og kjedefri har til sammen 93 butikker i 2021. Dette er en nedgang fra 134 butikker i 2012, blant annet som følge av at den kristne bokhandelkjeden Vivo, med over 20 butikker, nå er lagt ned. Denne gruppen av butikker inkluderer også nettbokhandler som Adlibris, Haugenbok og Bookis.

Studentbutikker utgjorde 44 butikker i 2021, mot 45 butikker i 2012. Studentbutikkene inkluderer den Vigmostad & Bjørke-eide kjeden Akademika med om lag 28 butikker, mens de øvrige studentbutikkene er eid av ulike studentsamskipnader.

Antall bokhandlere som ikke er medlem i Bokhandlerforeningen er få. For praktiske formål legger vi til grunn at Bokhandlerforeningens medlemmer utgjør bokhandelen i Norge. Det er stadig bevegelser i disse tallene, slik at antallet ved utgangen av 2021 kan endre seg noe.

Bokhandelkjedenes netthandel-løsninger har økt tilgjengeligheten av bøker for kundene. I figuren under har vi vist ett eksempel:

Eksempel: Boken

«Sommeren vi kledde oss nakne» (2007) finnes ikke lenger på forlagets lager

Kilde: nettsøk på ark.no

3 ARK-butikker har denne boken på lager

Trøndelag
ARK Sirkus Shopping Trondheim ● På lager. Kan hentes etter 1 time.
Viken
ARK Lillestrøm Torv ● På lager. Kan hentes etter 1 time.
ARK Østerås Senter ● På lager. Kan hentes etter 1 time.

● På lager Sendes normalt innen en uke.

Legg i handlekurven

VIPPS - kjøp raskt og enkelt! - Varen leveres hjem til deg

Alle bøker som finnes i en av ARKs vel 150 butikker er tilgjengeliggjort på ark.no. Det betyr at butikkene fungerer som lokale lagre for nettbutikken, med en tittelbredde som inkluderer alle bøker som finnes i minst ett eksemplar i en eller annen butikk. Kundene kan dermed orientere seg på nett (det vil i de fleste tilfellene si smarttelefon), og kan velge å oppsøke den butikken som har boken, gjerne som Klikk & Hent. Eller kunden kan velge å få boken sendt hjem til seg (fraktfritt dersom kunden samlet handler for mer enn 249,- i ARK). Uansett hvor i landet boken befinner seg.

Norli har en tilsvarende løsning

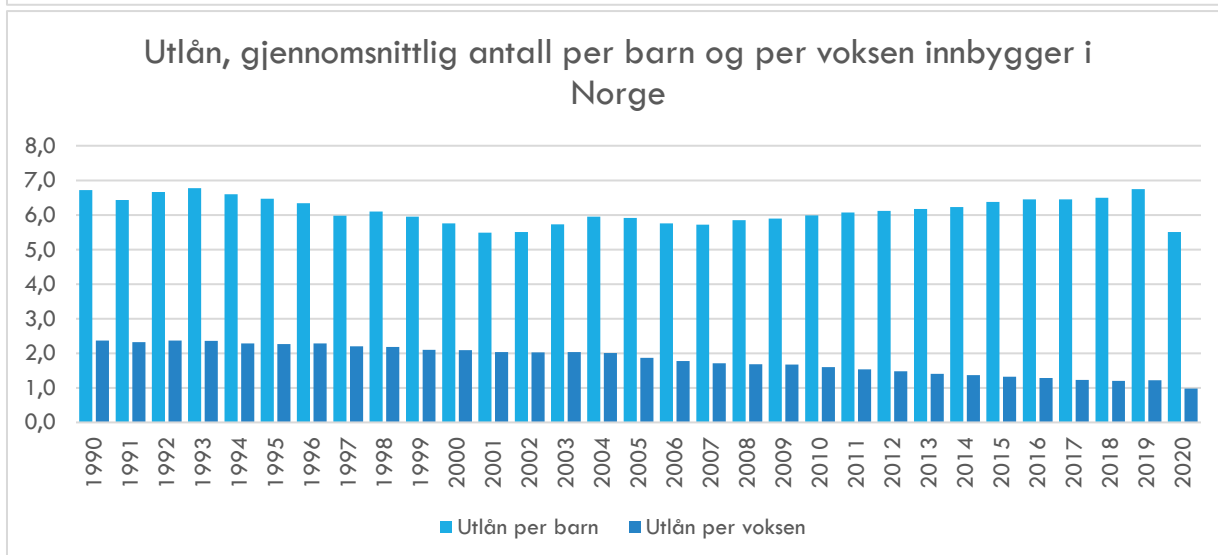
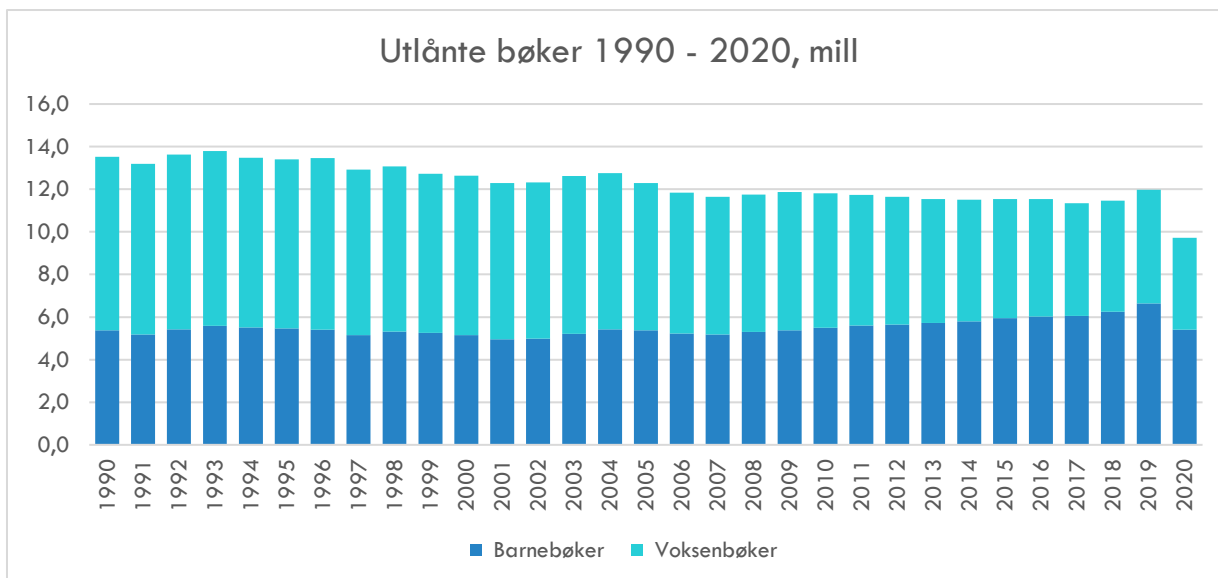
Bøker som er utsolgt fra forlagenes lager, men som finnes i en eller flere av de om lag 335 ARK eller Norli-butikkene i Norge, kan søkes opp av kunden på nett, og enten hentes i butikk eller sendes til kunden.

De norske bokhandelkjedene var tidlig ute med digitale løsninger. Et eksempel er ARK som ble kåret til årets omnikanal allerede i 2015, i konkurranse med all norsk faghandel.

Omnikanal innebærer å integrere alle salgskanaler for en sømløs kundeopplevelse. Tradisjonelt ser vi gjerne på bokhandel som en fysisk butikk, og at netthandel er noe annet/eget. Det er det ikke, integreringen mellom butikkhandel og netthandel viktig, som følge av at kundene orienterer seg på nett, og handler enten på nett eller i butikk. Norsk bokhandel var også tidlig ute med Klikk og Hent, der varen bestilles på nett, men hentes i en fysisk bokhandel. Klikk og Hent er en stor og viktig del av netthandelen i dag.

Bibliotek

Folkebibliotekene har hatt stabile utlånstall siden 2007, og hadde kraftig korona-påvirkning på grunn av periodevis stengte biblioteker i 2020:

Kilde: Tallene er hentet fra bibliotekstatistikkene. Det er benyttet «førstegangsutlån» i figurene over, bibliotekene oppgir også totale utlån som inkluderer fornyelser. Førstegangsutlån var ikke samlet historisk i tallmaterialet vi fant, vi har dermed brukt andelen førstegangsutlån i 2020 (69%) av totale utlån til å kalkulere førstegangsutlån historisk (det kan være en viss forskyvning i de reelle tallene om andel førstegangsutlån har endret seg).

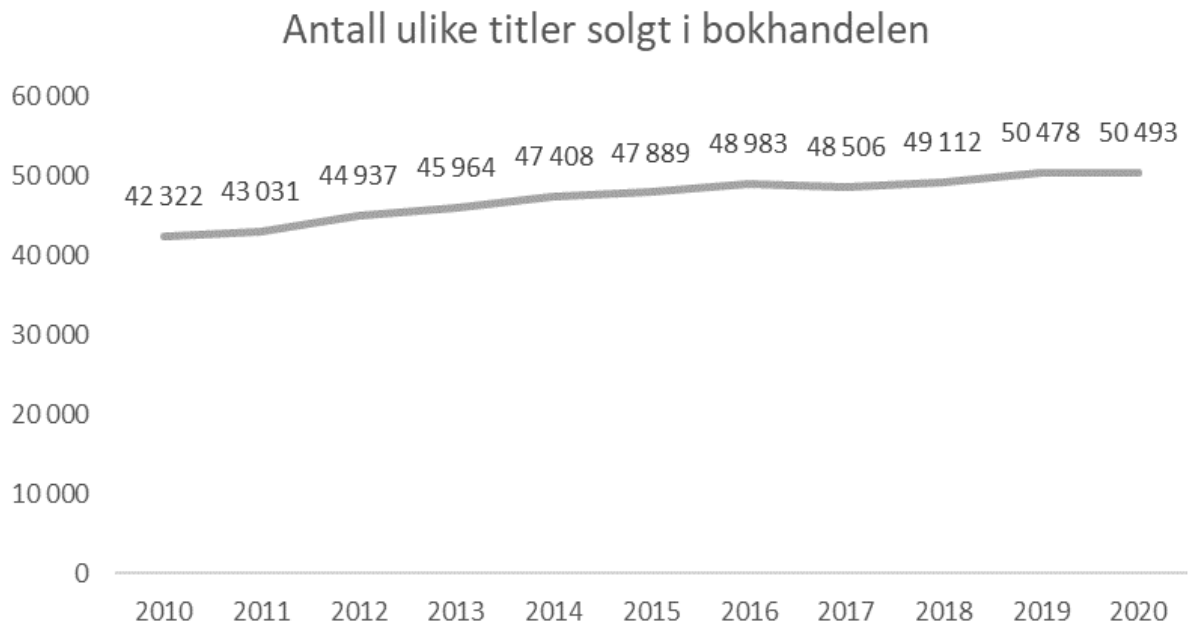
Bibliotekene har en stor og viktig rolle for befolkningens lesing og tilgang til litteratur. Årlig lånes det ut om lag 12 millioner bøker (førstegangsutlån) fra norske bibliotek. Til sammenligning ble det solgt i underkant av 9 millioner bøker i norsk bokhandel i 2020 (bokgruppe 3-5).

Bibliotekenes statistikk viser at det samlede utlånet har vært relativt stabilt rundt 12 millioner førstegangsutlån per år de siste 10-15 årene. Det har imidlertid vært en vridning i utlånene der voksenbok er redusert, og barnebok gått opp. I sum gir dette et lån per voksenperson i Norge på ca 1-1,5 bok/år, mens tilsvarende for barn er over 6 lånte bøker i gjennomsnitt per år, og økende.

Samlet indikerer dette at bibliotekenes betydning for barns leselyst er stor og økende. Hvordan barns leselyst ytterligere kan stimuleres og videreutvikles, og hva bibliotekenes rolle er/kan være, bør være et relevant spørsmål.

Utviklingen i bredde og volum i bokhandelen

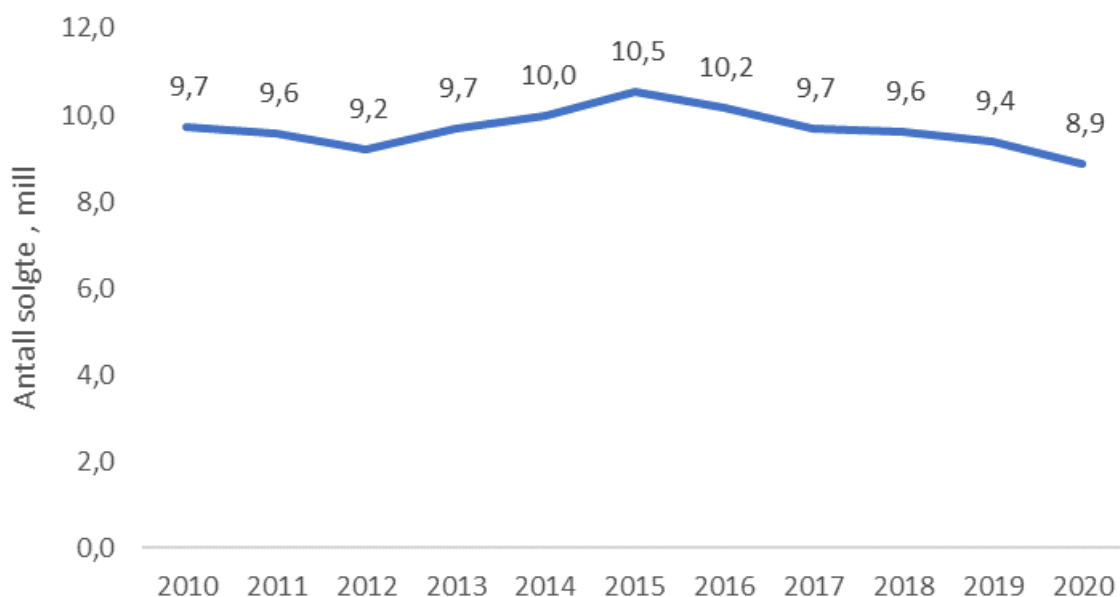
For papirbøker i bokhandelen øker bredden, men volumet går ned:

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, bokgruppe 3-5

Antall ulike titler som ble solgt i norsk bokhandel var over 50.000 i 2020. Dette er en økning fra 42.000 ulike titler for 10 år siden. Bokhandelkjedenes løsninger for netthandel beskrevet tidligere, sammen med google-søk, er bidragsyttere til at bredden i salg øker.

Papirbøker i bokhandelen (bokgruppe 3-5)

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, bokgruppe 3-5

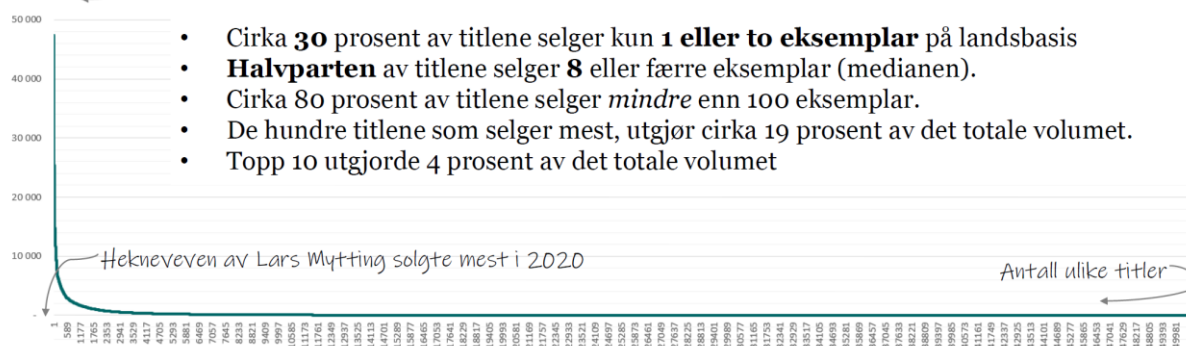
Volum av papirbøker i bokhandelen er redusert siden toppåret 2015. I 2015 ble det solgt 10,5 millioner bøker i bokhandelen, i 2020 var dette redusert til 8,9 millioner bøker.

I sum selger bokhandelen dermed færre papirbøker, mens salget fordeles på flere ulike titler.

Figuren under er hentet fra Bokhandlerforeningen, og viser salgskurven i norsk bokhandel i 2020 som er svært bratt, med få titler som selger mye, og en svært lang «hale»:

Stor bredde og mangfold Bokhandlerkunden kjøper variert

Salg per tittel

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk 2020 bokgruppe 3-5, alle utgivelsesår

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, bokgruppe 3-5

Figuren under viser en mer detaljert utvikling av bredden i salg i bokhandelen:

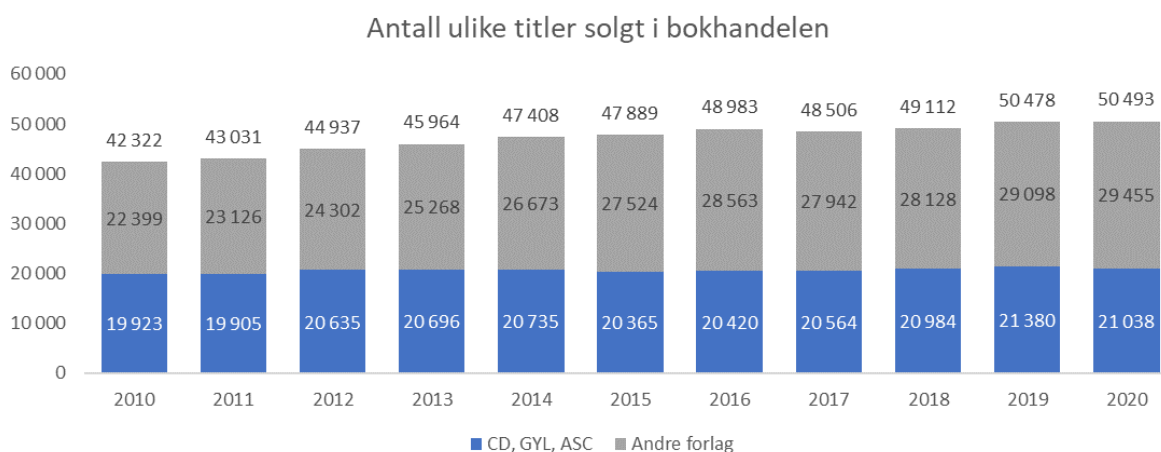
	Antall forskjellige titler			Endring 2010-2020
	2010	2015	2020	
Over 20 000 solgte	27	41	24	-11 %
15 001-20 000 solgte	18	25	17	-6 %
10 001-15 000 solgte	31	56	59	90 %
5001-10 000 solgte	133	233	188	41 %
1001- 5000 solgte	1 912	1 683	1 577	-18 %
501- 1000 solgte	1 996	1 576	1 214	-39 %
101- 500 solgte	6 781	6 081	5 182	-24 %
51- 100 solgte	4 012	3 679	3 575	-11 %
1- 50 solgte	27 412	34 515	38 657	41 %
Totalsum	42 322	47 889	50 493	19 %

Andel titler <50 solgte 65 % 72 % 77 %

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, bokgruppe 3-5

Bestselgerne virker å variere fra år til år. I 2015 var det 41 titler som solgte mer enn 20.000 eksemplarer, i 2020 24 titler. Omfanget av de lavest selgende titlene har økt betydelig. Antall ulike titler som solgte færre enn 50 eksemplarer har økt med 41 % fra 2010 – 2020 og utgjorde 77% av samlet antall titler i 2020, en økning fra 65 % i 2010.

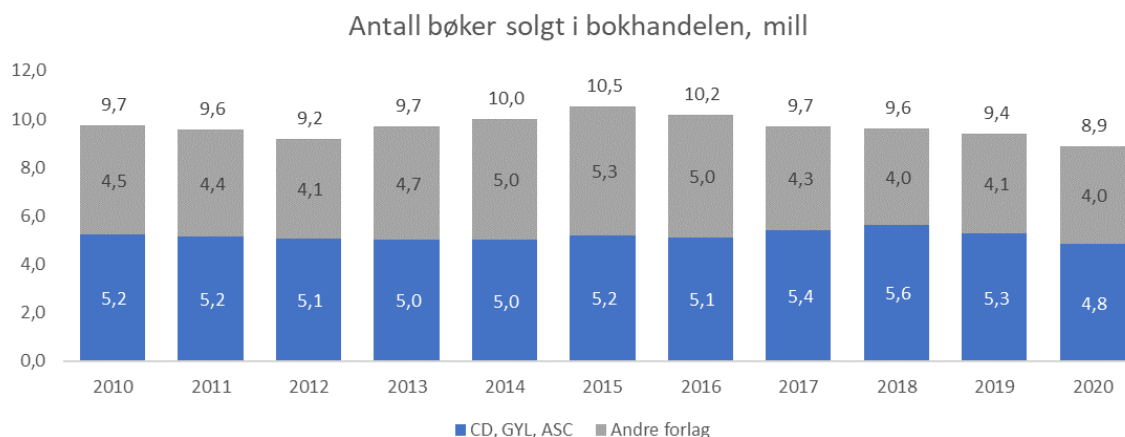
Tittelbredden som selges i bokhandelen er, som beskrevet over, stor og økende. Det er de mindre forlagene som står for økningen i bredde:

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, bokgruppe 3-5

Bokhandelen solgte vel 50.000 ulike titler i 2020. 21.000 av titlene kom fra de 3 forlagene Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug. Dette antallet har vært relativt stabilt de siste 10 årene, og var 20.000 i 2010. 29.000 av titlene solgt i 2020 kom fra andre forlag, en vekst fra 22.000 ulike titler i 2010.

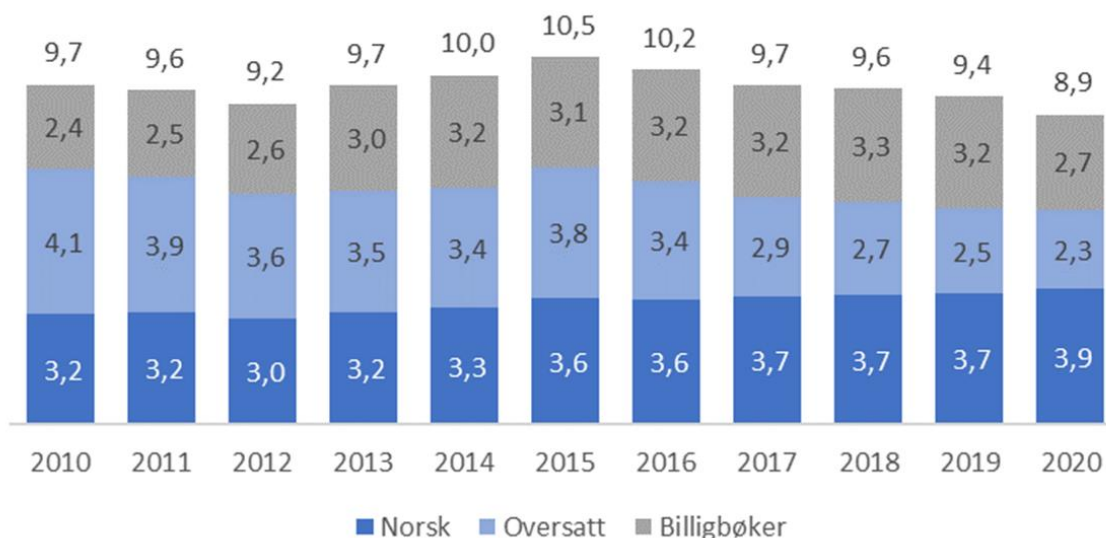
Om vi gjør samme fordelingen av antall bøker solgt i bokhandelen totalt, får vi følgende figur:

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk

Bokhandelen solgte 8,9 millioner bøker i 2020. Av dette var det 4,8 millioner bøker fra Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug, en andel for disse tre forlagene på 54%. I 2010 solgte bokhandelen 5,2 millioner bøker fra disse tre forlagene, også da en andel for disse tre forlagene på 54%. Disse tre forlagene har inngått i ulike eierstrukturer med de største allmennbokhandelkjedene gjennom det siste tiåret (Gyldendal eier ARK Bokhandel, Aschehoug eier 49,3% av Norli, Cappelen Damm hadde Tanum bokhandel), uten at dette har gitt økte andeler i bokhandelen.

Figuren under viser antall millioner bøker solgt i bokhandelen totalt, fordelt mellom norsk, oversatt og billigbøker:

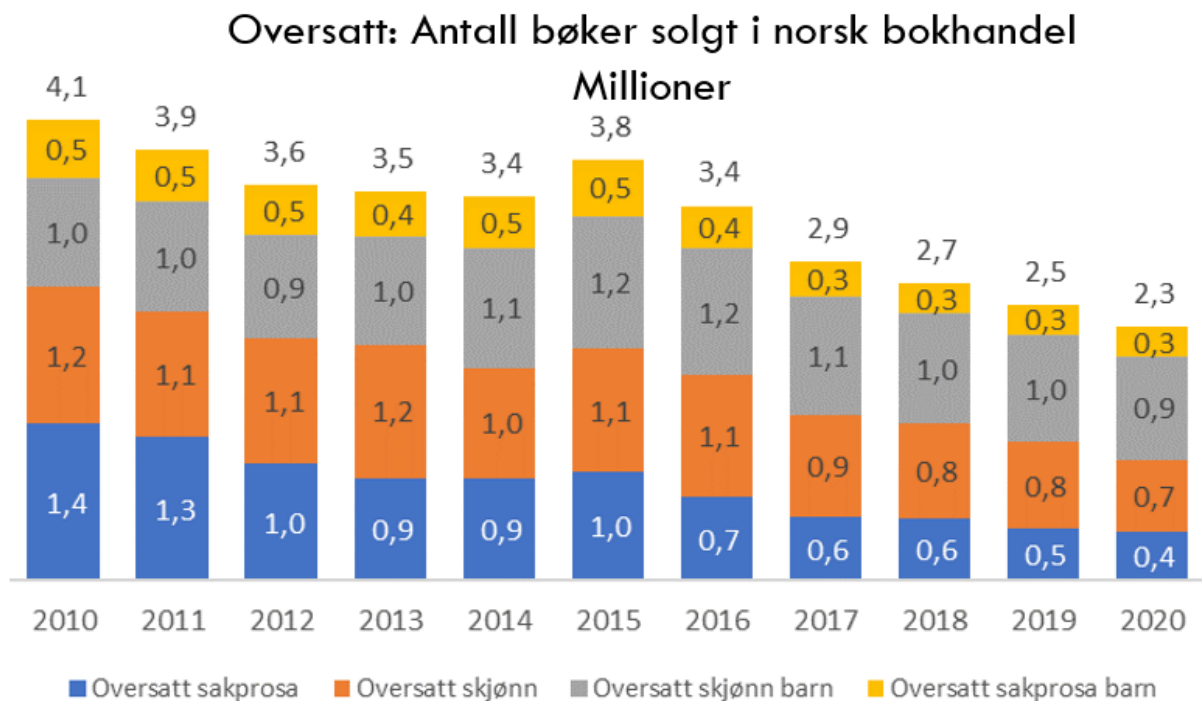
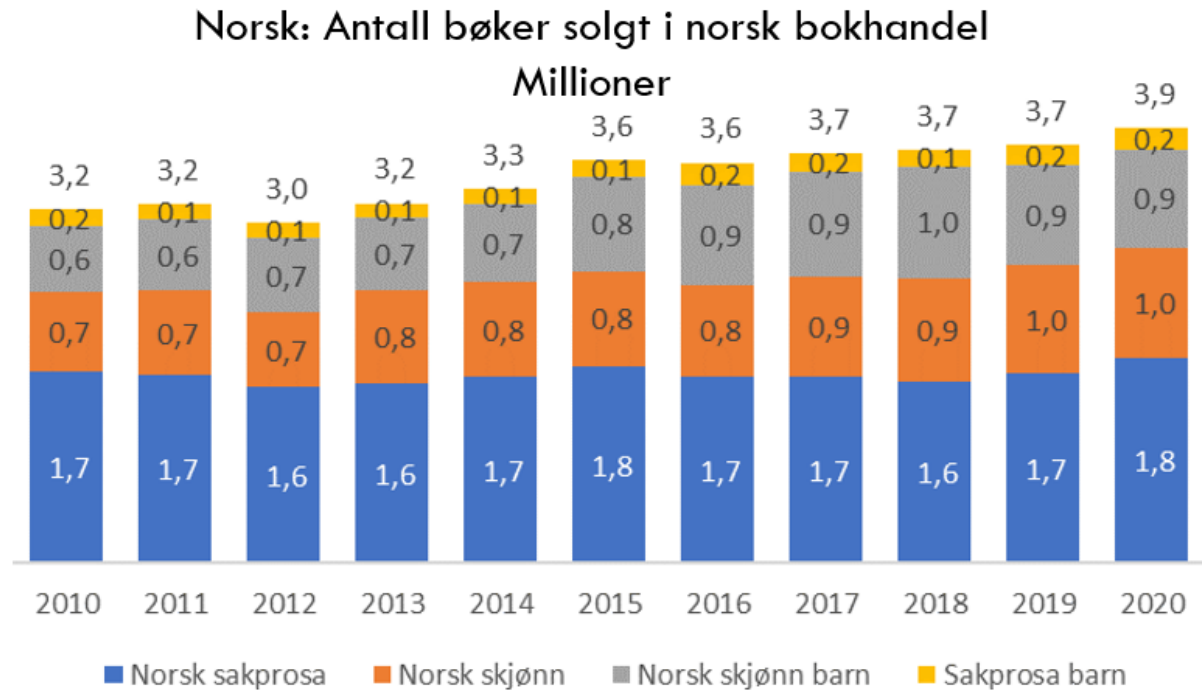

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, bokgruppe 3-5, antall solgte bøker i millioner

Det er interessant at norsk-feltet står så sterkt, og faktisk har en vekst i salget i bokhandelen siste 10 år. Innenfor norsk ble det solgt 3,9 millioner bøker i bokhandelen i 2020, en økning fra 3,2 millioner i 2010. Oversatt var større enn norsk i 2010, men ble passert av norsk i

2016. For oversatt ble det solgt 2,3 millioner bøker i bokhandelen i 2020, en nedgang fra 4,1 millioner bøker i 2010. Billigbøker (bokgruppe 5/pocket) var 2,7 millioner i 2020, 2,4 millioner i 2010.

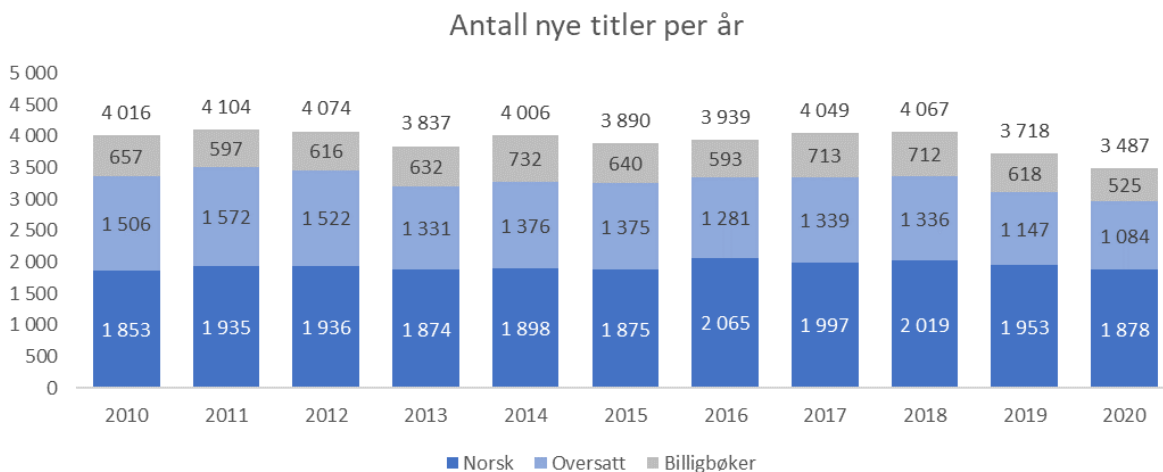
Figurene under viser utviklingen innfor hhv norsk og oversatt mer detaljert:

Norsk skjønn har vekt, norske barnebøker har vekt. Norsk sakprosa er det største feltet i antall solgte bøker, og har vært relativt stabilt gjennom det siste tiåret.

Oversatt sakprosa har et stort fall, fra 1,4 millioner solgte bøker i norsk bokhandel i 2010, til 400.000 solgte i 2020. Oversatt skjønn har gått ned fra 1,2 millioner solgte bøker i 2010, til 700.000 i 2020. Det betyr at forlag som har sin hovedvirksomhet innenfor oversatt sakprosa eller oversatt skjønn har hatt en svært utfordrende markedsutvikling siste tiåret. Oversatt barn er også noe redusert, i sum fra 1,5 millioner bøker i 2010 til 1,2 millioner bøker i 2020.

Figuren under viser antall nye titler solgt per år i bokhandelen:

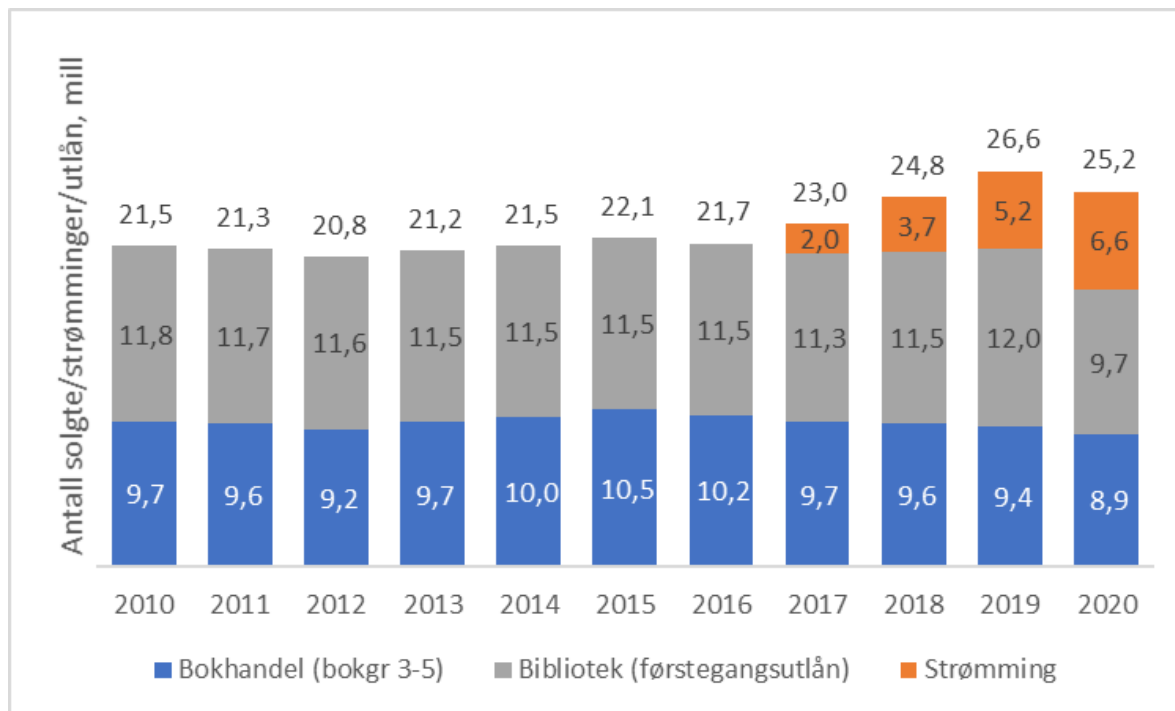

Kilde: Bokhandlerforeningen salgsstatistikk bokgruppe 3-5. Kun papirbøker, E-bok/lydbok ikke inkludert. Antall nye titler er titler som har utgivelsesår=salgsår. En «tittel» er her definert som et unikt ISBN-nummer, det betyr for eksempel at samme verk utgitt som hardcover og pocket vil telles som 2 titler

Samlet antall nye titler som årlig selges i norsk bokhandel (bokgruppe 3-5) har ligget rundt 4.000, med en viss nedgang i 2019 og 2020. Norsk utgjør om lag 2.000 nye titler per år, med mindre årlige variasjoner. Oversatt lå rundt 1.500 nye titler frem til 2012, og så redusert til ca 1.100 nye titler i 2020, som trolig kan ses i sammenheng med den svake salgsutviklingen vi så over for feltet oversatt. Billigbøker har også vært stabilt rundt 600 – 700 nye titler per år, 525 i 2020.

Sammenstilling salg, strømming, utlån

Figuren under viser en sammenstilling av salg i bokhandel, lydbøker i strømmetjenester og utlån i bibliotek:

Kilde: Bokhandlerforeningens salgsstatistikk, strømmetall fra Bransjestatistikken. Bibliotekstatistikken er førstegangsutlån for 2020, for årene før er totale utlån multiplisert med 2020s andel førstegangsutlån (69%). Figuren mangler blant annet bokklubb og massemarked

Dette er en sammenstilling av epler og pærer. Og det er ikke en komplett oversikt over konsumet i Norge (for eksempel er ikke nedgangen i bokklubb eller massemarked inkludert her, ei heller utviklingen i bruktboksalg etc). Men det kan være interessant å se disse tre store størrelsene i sammenheng. Nedgangen i 2020 i denne summeringen kommer av at bibliotekene var korona-stengt i en periode i 2020. Strømming av lydbøker utgjør etter kun få år et betydelig antall.

Verdikjeden i norsk bokbransje

Verdikjeden i norsk bokbransje, med et lite utvalg av aktørene, er illustrert i figuren under:

Figuren er en forenklet fremstilling, men kan gi en viss illustrasjon av et sammensatt aktør-bilde i alle deler av verdikjeden i bokbransjen.

Kundene er lesere, lyttere, studenter etc. Vi har tidligere i materialet sett på endringer i hvilke medier befolkningen bruker i løpet av en gjennomsnittsdag (kilde: Norsk mediebarometer), der konkurransen om folks tid er økt, der bøker har vært relativt stabilt over lang tid, og der lydmedier har økt sterkt de siste 3-4 årene. Vi har også sett at handlemønstrene er i endring, med sterk vekst i netthandel. Innenfor undervisning og profesjonsmarkedet er endringen som følge av digitaliseringen stor.

Handel inkluderer i figuren her alle steder der kundene får tilgang til innholdet, for eksempel i bokhandel, strømmetjenester, dagligvare, bokklubber, bibliotek og direkte salg fra forlagene. En stor endring som har skjedd her, sammenlignet med for få år siden, er strømmetjenestene for lydbøker som har brakt boken inn i konkurranseflaten med andre lydmedier (som podcast, musikk etc). Et annet utviklingstrekk er kjededannelsen som har skjedd i de fleste bransjer i norsk handel, også har skjedd i bokhandelen. Vekst i netthandel er også et utviklingstrekk som preger handelsleddet.

Distribusjon er i figuren her illustrert med noen av aktørene som distribuerer fysiske bøker. Bokbasen har en sentral rolle med metadata for alle artikler/bøker registrert i Den norske Bokdatabasen, og med løsninger for digital distribusjon, inkludert Bokskya.

Forlag inkluderer her kun et lite utvalg av forlag, årlig selger bokhandelen bøker fra om lag 1.500 ulike forlag og andre utgivere. I overkant av 90 forlag er medlemmer i Forleggerforeningen.

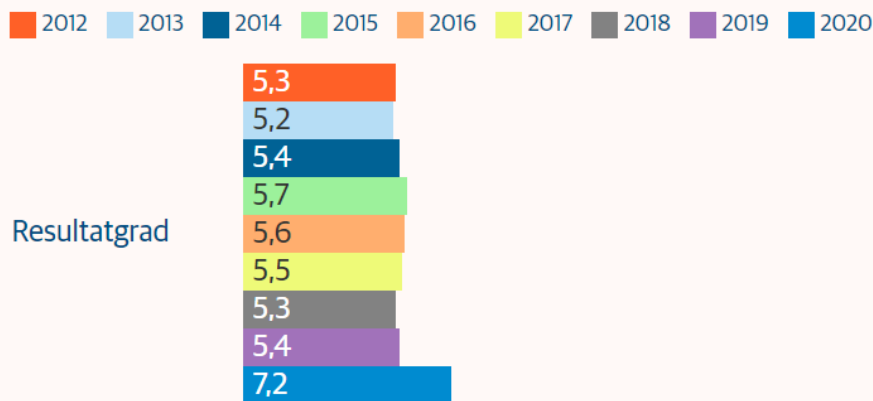
Forfattere er organisert i ulike foreninger/forbund. Vi har ikke fått gått nærmere inn i forfatterbredden og forfatterøkonomien i dette materialet.

Økonomisk utvikling

Dagens Næringsliv hadde 12. november 2021 en artikkel der det var gjort en analyse av regnskapene fra over 135.000 aksjeselskaper med over en million kroner i omsetning i 2020:

Rekordmarginer i pandemiåret 2020

Regnskapene fra over 135.000 aksjeselskaper med over en million kroner i omsetning i 2020 viser at både resultatgrad og egenkapitalandel gjorde et byks til ny all time high - til tross for koronapandemien. Tall i prosent.

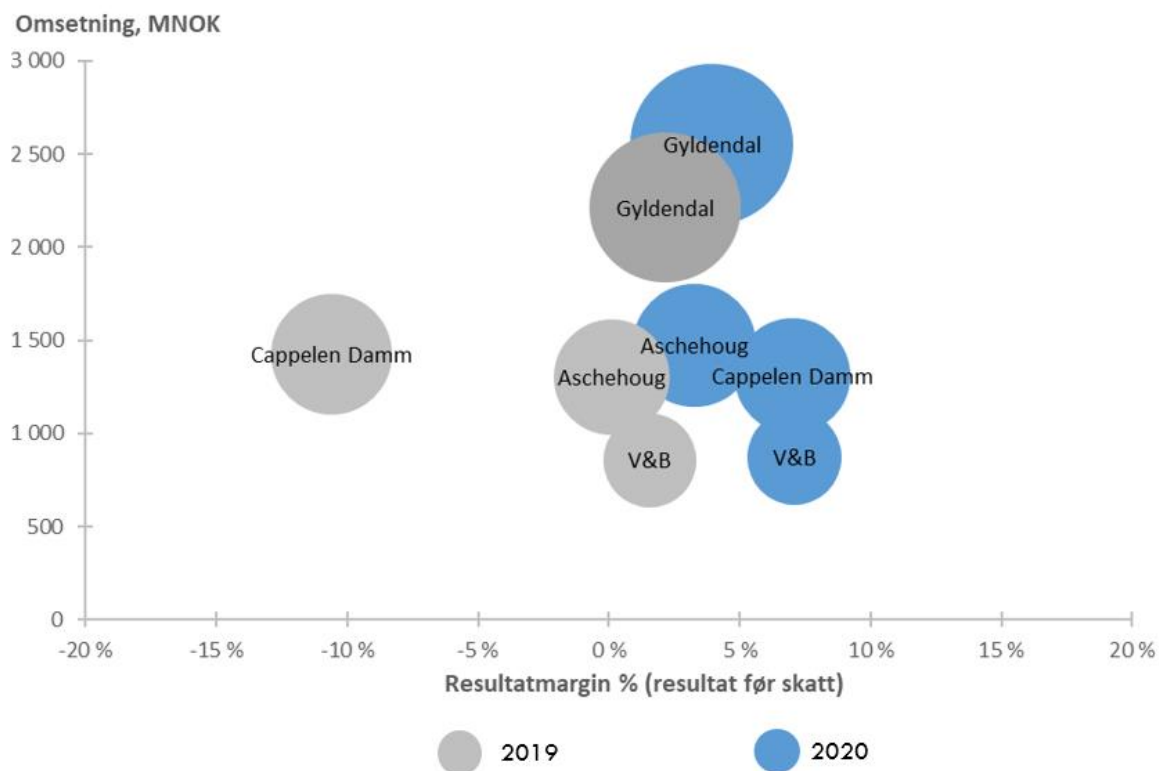

Kilde: [Norske bedrifter har aldri vært så lønnsomme som i pandemiåret 2020: – Det er ganske spesielt | DN](#)

Resultatgraden i perioden fra 2012-2019 har vært stabil i overkant av 5%, mens den i 2020 var 7,2 %. Også for bokbransjen var 2020 et spesielt godt år.

Å utforme en relevant og presis analyse av økonomien i selskapene i den norske bokbransjen er en utfordrende øvelse, blant annet som følge av ulike strukturer, eierforhold og ulike regnskapsføring. Dette gjelder særlig for de største selskapene, mens det er enklere når vi ser på mer rendyrkede allmennforlag eller selskapsregnskapene til bokhandelkjeder. For å unngå å komme inn i uklart farvann med diskuterte fordelinger har vi valgt å forholde oss til regnskapene slik de er rapportert til Brønnøysund, uten noe forsøk på å fordele for eksempel mellom allmennforlag og handel i de største selskapene. Videre har vi sett på økonomien for rene allmennforlag, både mellomstore og mindre. For bokhandel har vi valgt å vise selskapsregnskapene for de to største bokhandelkjedene, Norli og ARK.

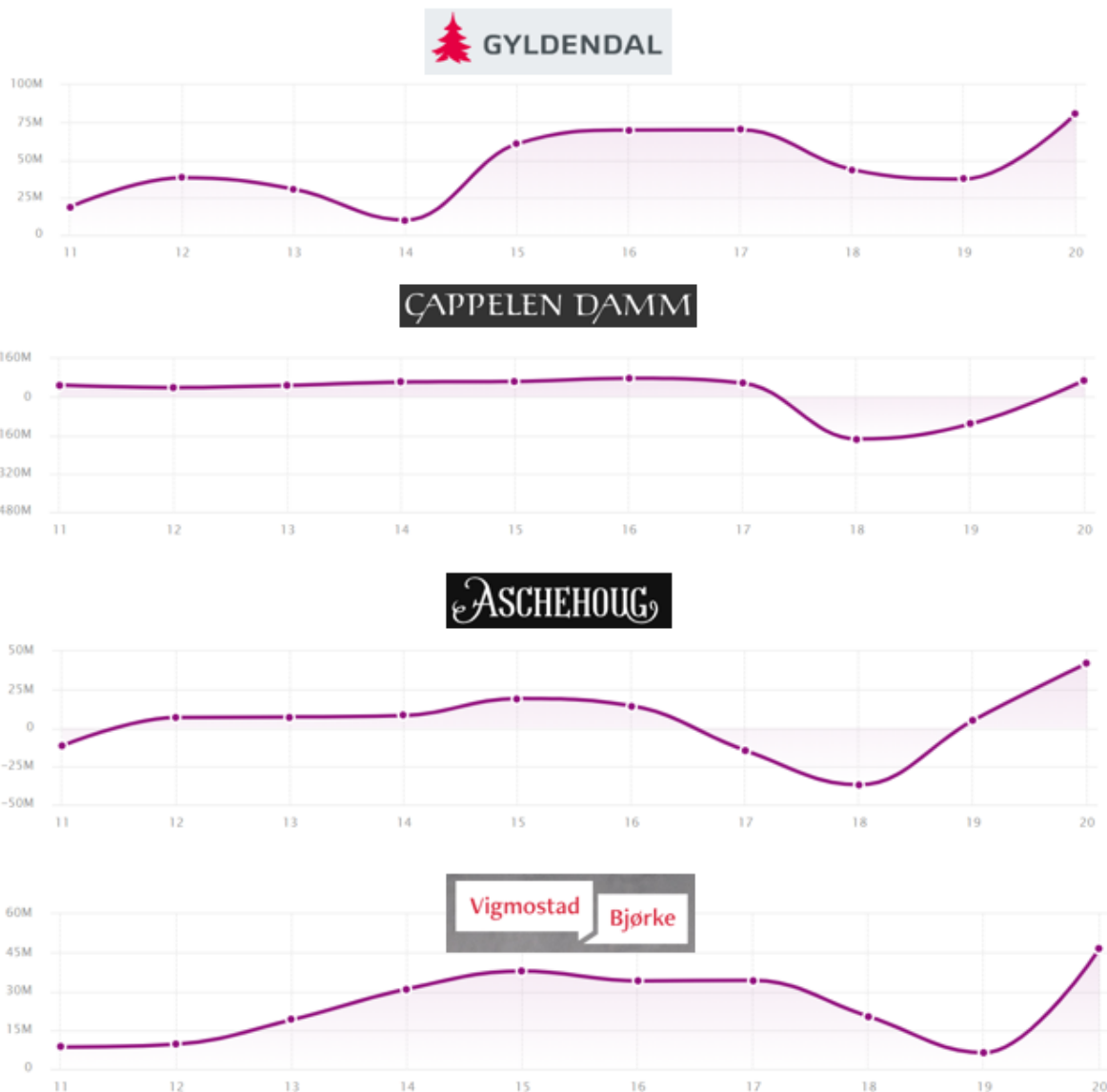
Omsetning og lønnsomhet for fire av selskapene i norsk bokbransje i 2019 og 2020 er illustrert i figuren under (kilde: Brønnøysund).

Kilde: Regnskap rapportert til Brønnøysund. Resultat før skatt er dividert med inntekter. For Aschehoug er inntektene som er oppgitt i årsrapporten inkludert eierandelen på 49,3% i Norli lagt til grunn

Alle disse fire selskapene gikk med overskudd i 2020, med resultatmargin mellom 3 – 7 %. I 2019 hadde alle selskapene svakere resultatmarginer, Cappelen Damms resultat i 2019 var påvirket av regnskapsmessige forhold knyttet til bokhandelvirksomheten.

I figurene under er resultat før skatt i millioner siste 10 år vist for disse fire selskapene, kilde er rapporterte regnskaper til Brønnøysund/Proff.no:

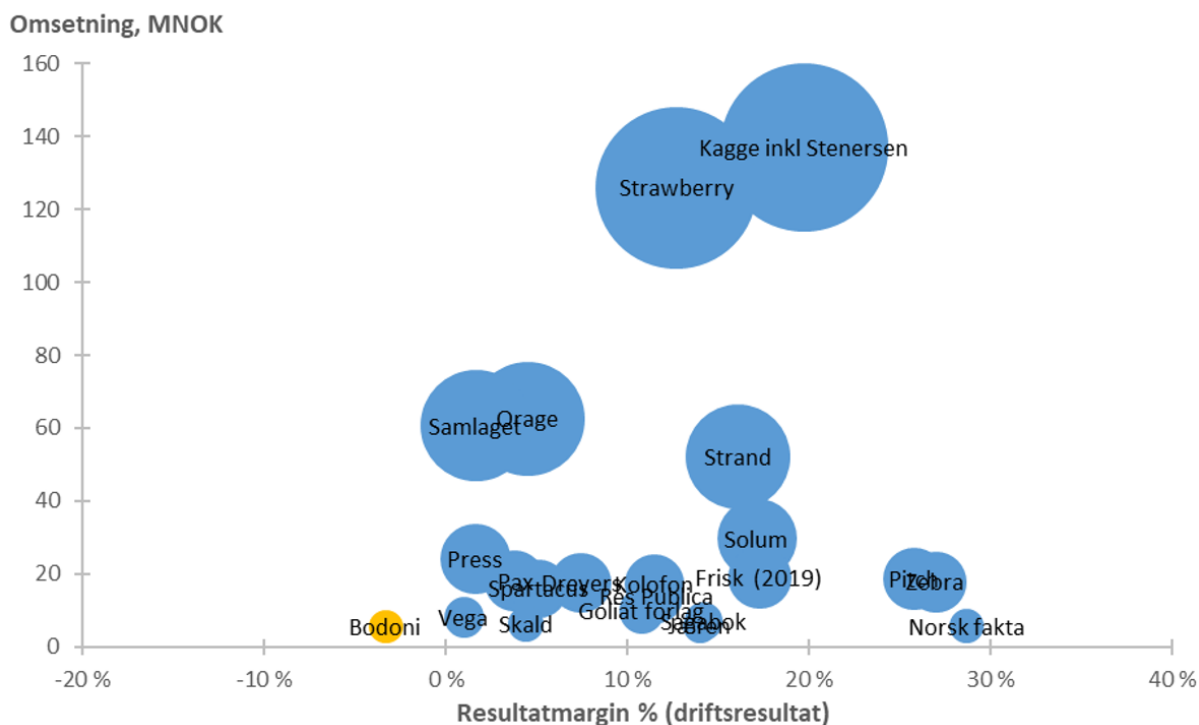

Kilde: Proff.no. Resultat før skatt i millioner

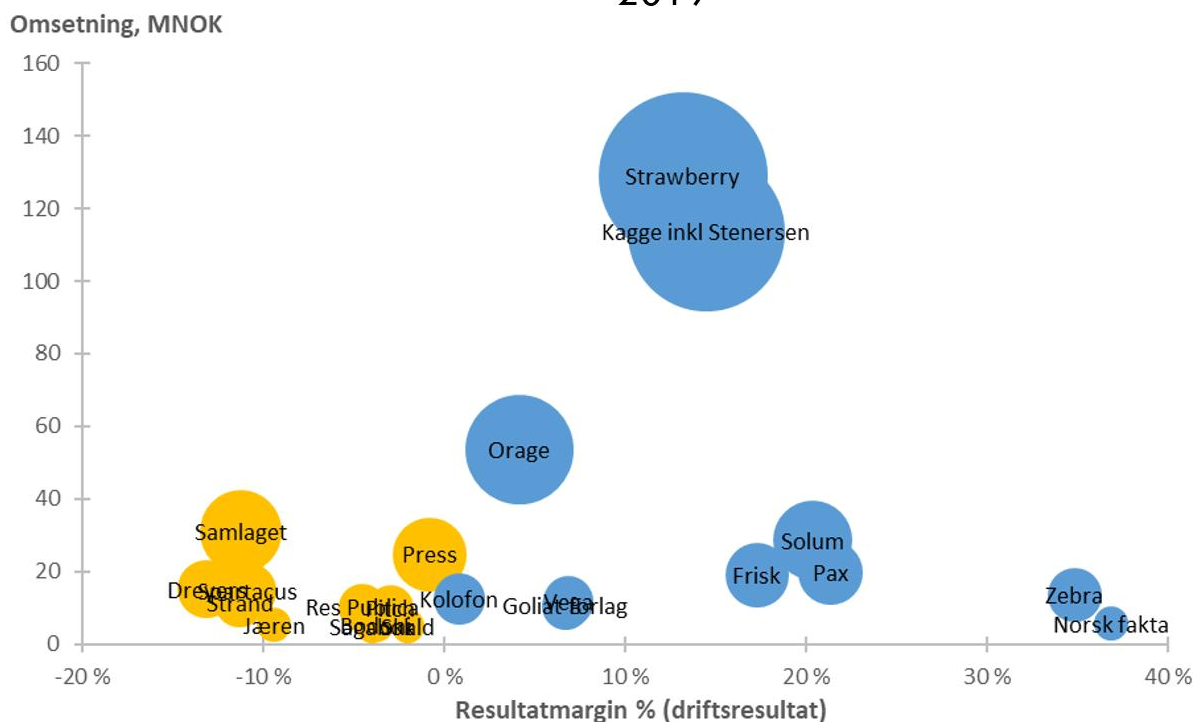
Resultatsvingningene påvirkes av ulike forhold, for eksempel av kostnader knyttet til fagfornyelsen eller andre mer selskapsspesifikke hendelser. Gyldendal har hatt positivt resultat før skatt i hele perioden, med en viss nedgang i 2018 og 2019, og en økning i 2020. Cappelen Damm hadde relativt jevne positive resultater frem til 2017, så kraftig påvirket av forhold i hovedsak knyttet til bokhandelsvirksomheten i 2018 og 2019, og i 2020 et resultat om lag på linje med resultatene frem til 2017. Aschehoug hadde positivt resultat før skatt i 2012-2016, negative resultater i 2017 og 2018, 0-resultat i 2019, og så det beste resultatet før skatt i perioden i 2020. V&B har hatt positivt resultat før skatt i hele perioden, stigende resultater frem til 2015, noe synkende resultater frem til 2019, og så det beste resultatet før skatt i perioden i 2020.

Figurene under viser resultater i 2020 og 2019 for 22 allmennforlag med omsetning mellom 5 og 150 MNOK:

2020

2019

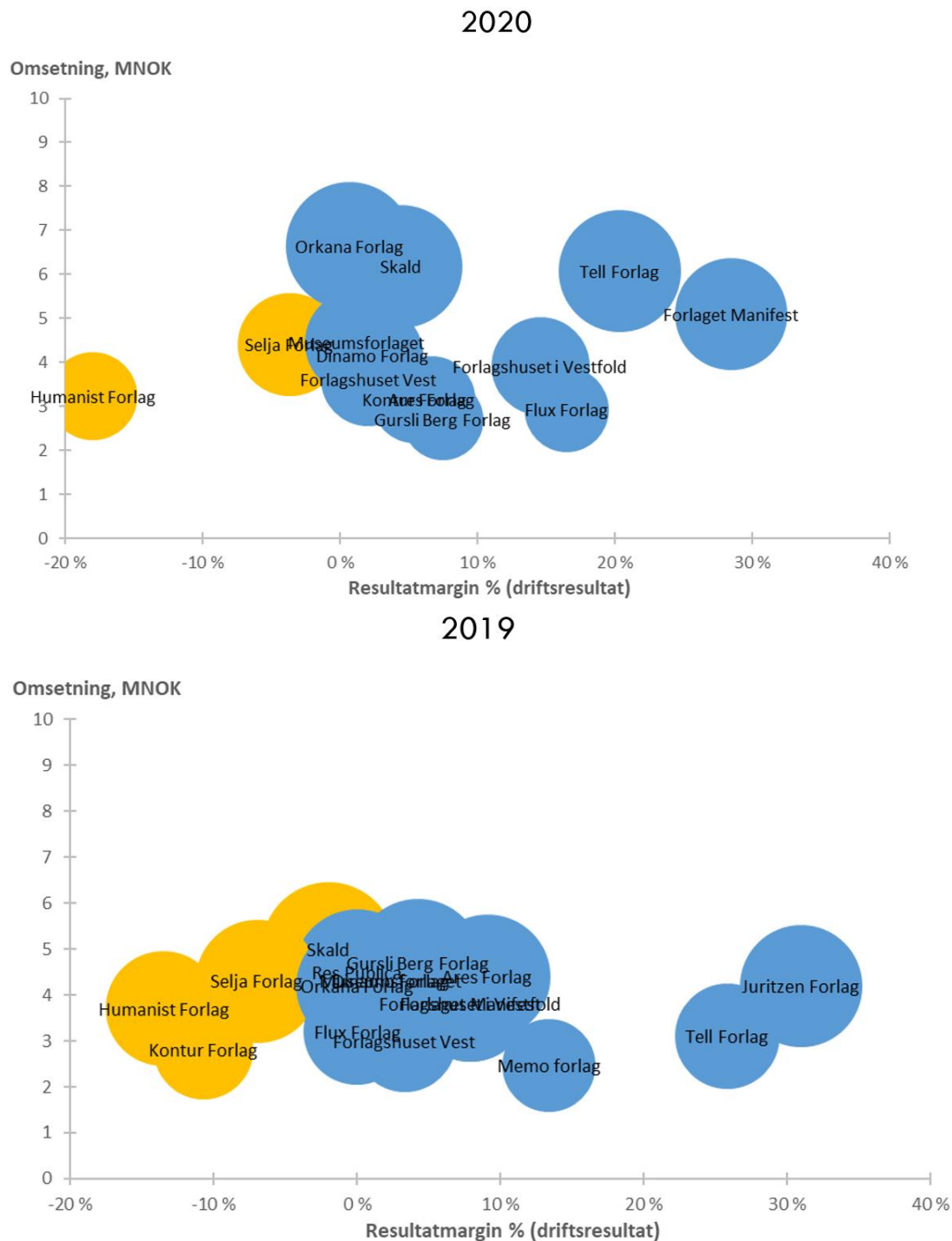

Kilde: Rapporterte regnskaper til Brønnøysund/proff.no

2020 var et bemerkelsesverdig godt år, der 21 av disse 22 allmennforlagene hadde positive resultater, og kun ett av disse forlagene hadde negativt resultat. I 2019 hadde 11 av disse forlagene negative resultater, 11 av forlagene hadde positive resultater. Bildet er dermed sammensatt, en del forlag har over mange år hatt svak vekst, eller også omsetningsnedgang,

og dermed også svake økonomiske resultater. Så finnes det andre eksempler, som Kagge som gjennom mange år vært et forlag med vekst og gode økonomiske resultater, med resultatmarginer langt over de største selskapene i norsk bokbransje, eller Strawberry som i løpet av få år har fått en betydelig størrelse. Det er også eksempler på nystartede forlag som har hatt god vekst og lønnsomhet, noen av dem har senere også blitt kjøpt opp av andre forlag.

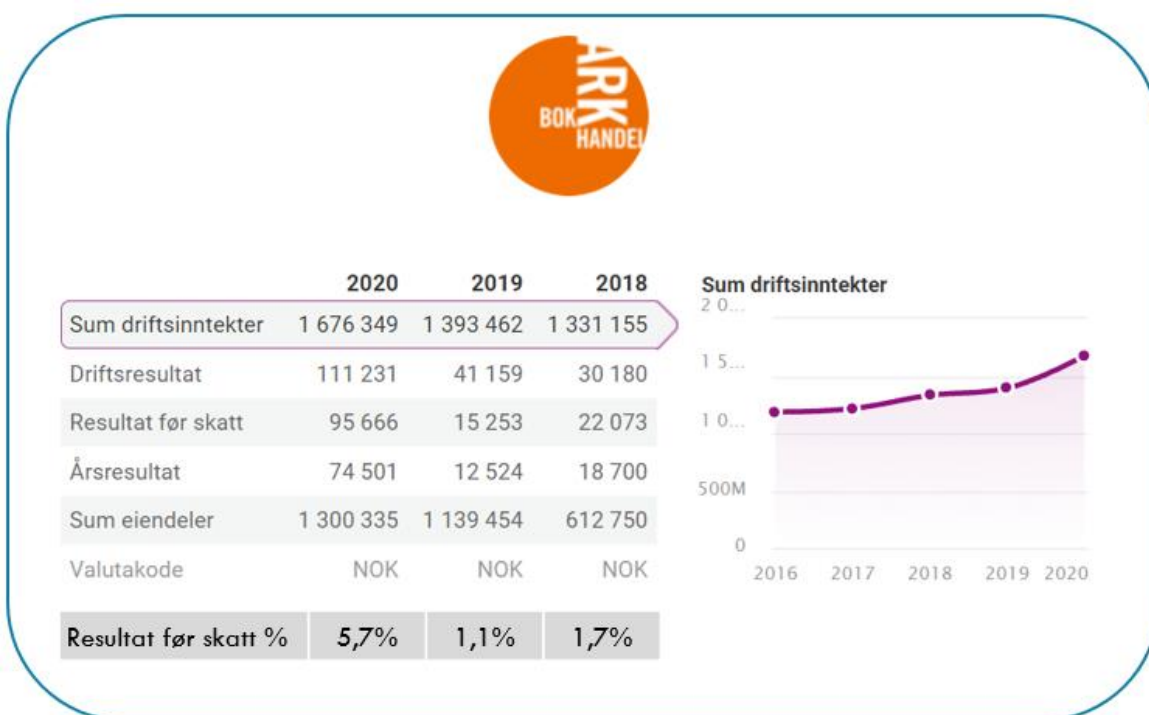
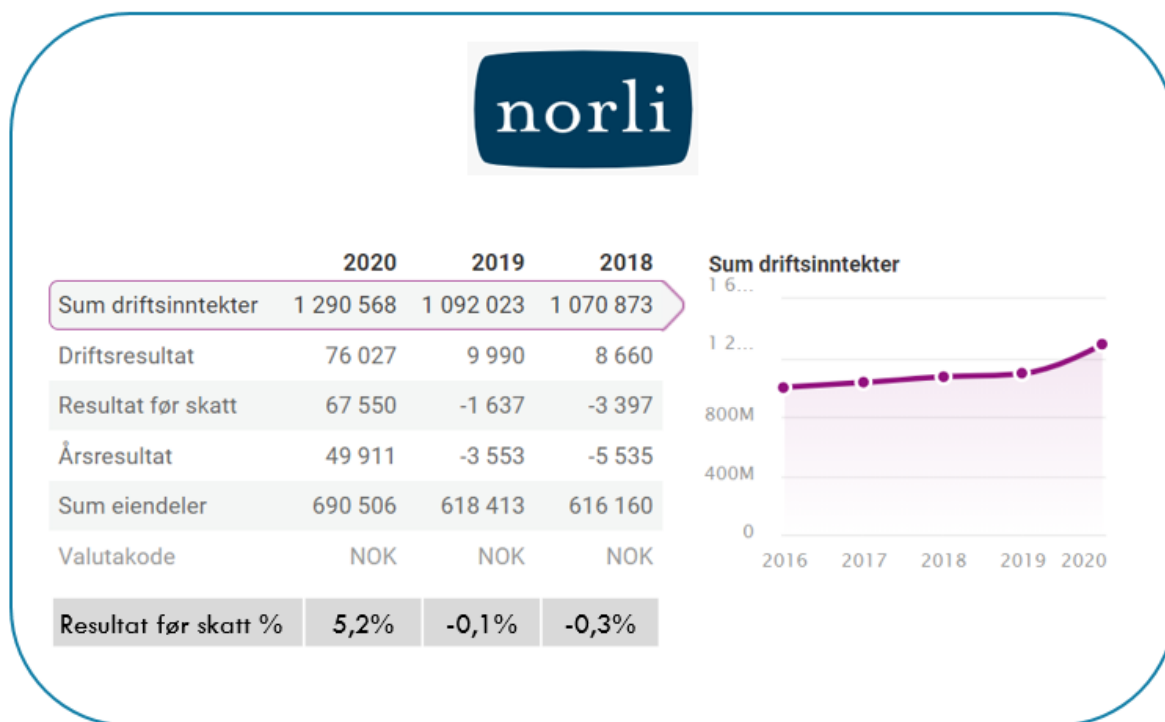
Figurene under viser resultater i 2020 og 2019 for et utvalg forlag med omsetning 2-5 MNOK (i 2019):

Kilde: Rapporterte regnskaper til Brønnøysund/proff.no

I 2020 hadde 2 av forlagene i dette utvalget av forlag negative resultater, de øvrige positive resultater, mens i 2019 hadde 4 av disse forlagene negative resultater. Også blant disse mindre forlagene er det økonomiske bildet dermed sammensatt.

Figurene under viser selskapsregnskapene til bokhandelkjedene Norli AS og ARK Bokhandel AS:

Kilde: Proff.no

Begge disse bokhandelkjedene har hatt vekst i omsetning de siste årene, hovedsakelig som følge av flere butikker og vekst i netthandel. Norli hadde et resultat før skatt på 5,2% i 2020, mens 2019 og 2018 var resultatet 0/svakt negativt. ARK hadde resultat før skatt på 5,7 % i 2020, en forbedring sammenlignet med årene før.

Figurene under viser resultat før skatt siste 10 år for Norli AS og ARK Bokhandel AS:

Kilde: Proff.no

Norli hadde negativt resultat før skatt i 2011-2012, positivt resultat før skatt i 2014-2016, resultat rundt 0 i perioden 2017 til 2019, og så det beste resultatet i tiårsperioden i 2020. ARK har hatt positive resultater i hele tiårsperioden, noe nedadgående i 2018-2019, og så det beste resultatet i tiårsperioden i 2020. Hva effekten av endrede handlemønstre under Korona har hatt å si for bokhandelens resultater er vanskelig å si, dette vil trolig vise seg i årene som kommer.

Basert på utvalget av aktører i norsk bokbransje som vi har sett på over kan trolig økonomien i bokbransjen best oppsummeres som varierende. 2020 var et bemerkelsesverdig godt år, både for de største selskapene, for allmennforlagene og for bokhandelen. Vi har sett at også næringslivet i Norge for øvrig hadde et godt år i 2020, men ikke så bemerkelsesverdig godt som det virker å ha vært i bokbransjen. Det er dermed trolig riktig å konkludere med at resultatene i bokbransjen i 2020 ikke gir et godt bilde av den økonomiske utviklingen i bokbransjen de siste årene.

Strukturelle endringer og oppkjøp

Det har vært 3 store transaksjoner i norsk bokbransje i 2021, her illustrert med tre avisutklipp:

Danske Egmont blir eiere av Cappelen Damm

Egmont kjøper Bonniers andel i Cappelen Damm for en milliard kroner – og Norges største forlag blir dermed heleid av det danske mediekonsernet som fra før eier blant annet TV 2.

Av CAMILLA NORLI og FREDRIK SOLSTAD (FOTO)
Oppdatert 30. juni

Bonnier Books kjøper majoriteten av Stordalens Strawberry Publishing etter Cappelen Damm-salg

Bonnier Books prøvde å gjennomføre kjøpet i fjor, men Konkurransetilsynet vurderte å sette ned foten. Nå tar Bonnier på nytt majoritet i Stordalens forlag, etter milliardsalget i Cappelen Damm.

Erling Kagge selger forlaget

Danske Politiken kjøper 70 prosent av aksjene i Kagge Forlag. Erling Kagge beholder 30 prosent.

Publisert 1. okt. 2021 kl. 10:31

Dette har ført til at vi i dag har seks sterke aktører i den norske bokbransjen, mot tidligere fire:

Tradisjonelt har det blitt referert til fire store aktører i norsk bokbransje

- Gyldendal
- Aschehoug
- Cappelen Damm
- Vigmostad & Bjørke

I 2021 er det seks store aktører i norsk bokbransje

- Gyldendal
- Aschehoug
- Cappelen Damm (nå eid av Egmont 100 %)
- Vigmostad & Bjørke
- Bonnier
- JP Politiken (Kagge/Stenersen)

Konkurransen har med disse tre oppkjøpene i norsk bokbransje fra nordiske/internasjonale selskaper dermed i 2021 i større grad også vist seg å komme utenfra.

Ved utgangen av 2021 er det trolig riktig å oppsummere med at de dominerende trekkene for bokbransjen virker å være en kraftig internasjonalisering, koblet med de helt gjennomgripende endringene som digitaliseringen forårsaker.